

Mekling ved samlivsbrudd

*En fenomenologisk studie av samværsavtaler for
de yngste barna*

Borgar Engtrø

Masteroppgave i familieterapi og systemisk praksis
Fakultet for sosialfag
VID vitenskapelige høyskole

Veiledere: Renee Thørnblad og Astrid Strandbu

30.05.2018

Antall ord: 22724

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til rapporten.
Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om hva foreldre vektlegger i mekling, når de gjør avtaler for de yngste barna. Studien retter fokus mot ulike syn på foreldreskap og barns behov som aktualiseres i en meklingsprosess. Masteroppgaven har følgende problemstilling: *Hvilke syn på de yngste barnas behov legger foreldrene til grunn, når de gjør avtaler i mekling?* For å besvare problemstillingen har jeg valgt å anvende kvalitativ forskningsmetode. Jeg har intervjuet tre informanter som hadde barn i aldersspennet null til seks måneder, da de møtte til første meklingstime. Ved intervjudtidspunktet var barna mellom ett og to år. Systematisk tekstkondensering er valgt som analysemetode. Metoden er inspirert av Giorgis fenomenologiske analyse og modifisert av Kirsti Malterud.

I studien fremkommer tydeligst følgende resultater: Meklerens oppfatning og faglige tilnærming, har hatt betydning for hvilket syn på de yngste barnas behov informantene la til grunn ved utarbeidelse av samværsavtaler. Et annet resultat er uttalelser informantene har, om at begge foreldre er like viktige, og at det er mest rettferdig at begge foreldre treffer barna like mye. Informantene fremhever også viktigheten av å øke samværet gradvis, utfra barnets reaksjoner på endringer som blir gjort.

Det kan ikke trekkes bastante konklusjonene på bakgrunn av studiens resultater. Informantene har imidlertid bidratt med erfaringer og forståelse som har preget studien. Resultatene kan gi mulighet for gjenkjennelse av oppfatninger rundt studiens tema og inspirere til nye undersøkelser angående avtaler for de yngste barna i mekling.

Resultatene i studien aktualiserer samtids og fagdiskurser som inngår i teorikapittelet og diskusjonskapittelet. I diskusjonskapittelet drøftes meklerens posisjon opp mot en «ekspertposisjon» og en «ikke-vitende posisjon». Det likestilte foreldreskapet er en annen hoveddiskusjon som resultatene peker mot. En diskusjon om samværsordninger for de yngste barna, aktualiseres også av studiens resultater.

Forord

I fire år har jeg vært masterstudent i familierapi og systemisk praksis ved VID-vitenskapelige høyskole. Det har vært en innholdsrik periode i livet, hvor jeg har vært så heldig å fordype meg i et fag som interesserer meg. Arbeidet med masteroppgaven har gitt meg kunnskap om faglitteratur, forskning og praksis innen både mekling og systemisk terapi. I prosessen har jeg hatt mulighet til å reflektere over min egen rolle som terapeut og mekler.

Først vil jeg takke informantene som deltok i studien, for sitt bidrag i denne masteroppgaven. Uten dem hadde det ikke vært mulig for meg å gjennomføre prosjektet. Jeg vil også takke Astrid Strandbu og Renee Thørnblad for god veiledning gjennom prosjektperioden. Jeg vil rette en takk til Sandra Elizabeth Furset, Inger Ulrikke Møller, Marit Elizabeth Reinertsen, Elizabeth Renel Kleppe og andre ansatte ved Familievernkontoret i Vest-Agder. De har vist interesse og kommet med gode innspill i skriveprosessen. Kontoret har tilrettelagt forholdene i jobben, slik at jeg har klart å gjennomføre studien.

Til slutt vil jeg takke min kone Randi, som har støttet og motivert meg under hele utdanningen. Hun har vist stor forståelse for hvordan jeg har prioritert tid og krefter i denne perioden. Jeg er takknemlig for at hun har trådt ekstra til med datteren vår Filippa i studieuker og de mest intense skriveperiodene.

Kristiansand, mai 2018

Borgar Engtrø

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema	1
1.2	Forskningsspørsmål og studiens avgrensning	2
1.3	Begrepsavklaring	4
1.4	Oppgavens oppbygging	5
2	Juridisk rammeverk	6
2.1	Hva er mekling	6
2.2	Hvem omfattes av ordningen?	7
2.3	Meklingsgrunnlag	7
2.3.1	Foreldreansvar	7
2.3.2	Fast bosted	8
2.3.3	Samvær	8
2.3.4	Barns rett til å bli hørt	8
3	Teoretiske perspektiver	10
3.1	Systemisk perspektiv	10
3.1.1	Systemteori	10
3.1.2	Forskjeller, informasjon og kontekst	11
3.1.3	Sirkularitet	12
3.1.4	Konstruktivisme og observatørposisjon	13
3.1.5	Den språklige vendingen og terapeutposisjonen	14
3.2	Samvær for de yngste barna	14
3.3	Diskurser	15
3.3.1	Diskurser om kjønn og omsorg for barn	16
3.3.2	Mot et mer likestilt foreldreskap	19
3.3.3	Barns sosiale posisjon	19
4	Relevant forskningslitteratur	21
4.1.1	Forskningskontekst	21
4.1.2	Forskning på mekling	21
4.1.3	Forskning på delt bosted og overnattingsamvær	22
4.1.4	Samlivsbrudd, konflikt og tilpasningsvansker	24
4.1.5	Foreldresamarbeid for de yngste barna	24

5	Metodologi	25
5.1	Vitenskapsteoretisk ståsted.....	25
5.1.1	Hermeneutikk, hermeneutisk sirkel og egen forforståelse	26
5.2	Metodevalg: Kvalitativ metode	27
5.2.1	Kvalitativt forskningsintervju.....	27
5.3	Utvalg og rekruttering.....	28
5.4	Gjennomføring av prøveintervju og intervju.....	29
5.5	Transkripsjon	30
5.6	Analysemetode – systematisk tekstkondensering.....	30
5.7	Etiske hensyn	32
5.8	Forforståelse	33
5.9	Validitet og reliabilitet	35
6	Presentasjon av det empiriske materialet.....	38
6.2	Felles foreldreskap	39
6.3	Meklers erfaring og kompetanse.....	40
6.4	Mors/fars betydning for de yngste barna i og etter samlivsbruddet	42
6.5	Samværsordninger for de yngste barna.....	44
6.6	Følge med på barnets reaksjon	45
6.7	Rettferdighet i en ny livssituasjon	48
7	Diskusjon	50
7.1	Meklerens posisjon	50
7.2	Biologi og kjønnen foreldreskap	53
7.2.1	En diskusjon om biologiske fortrinn	53
7.2.2	Diskusjon om et kjønnen foreldreskap.....	54
7.2.3	Er fars relasjon til de yngste barna viktig?.....	55
7.3	En diskusjon om likestilling og barns sosiale posisjon.....	56
7.3.1	Rettferdighet og et likestilt foreldreskap	56
7.3.2	En diskusjon om et likestilt foreldreskap	58
7.4	Samværs – og bostedsordninger for de yngste barna.....	59
7.4.1	Samværsordninger - forskningsbasert eller kontekstuell kunnskap.....	60
7.4.2	En diskusjon om samværsordninger til «barnets beste»	61
7.4.3	Et kritisk blikk på alderskategorier	62
8	Avslutning.....	64

8.1	Implikasjoner for fagfeltet og videre forskning.....	64
8.2	Et kritisk blikk på studien.....	64
8.3	Oppsummering	65
	Litteraturliste.....	69
9	Vedlegg.....	75
9.1	Tilråding fra NSD Personvernombudet for forskning	75
9.2	Informasjon til deltakere i masterprosjekt.....	75
9.3	Samtykke til å delta i studien.....	75
9.4	Intervjuguide.....	75

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Meklingsordningen i Norge er unik, fordi den er obligatorisk for alle foreldre som gjennomgår samlivsbrudd dersom de har barn under 16 år. Ingen andre land i verden har en tilsvarende ordning (Ådnes, Haugen, Jensberg, Rantalaiho & Husun, 2011:26).

Familievernkontorene, som driftes av Barne- ungdoms og familieetaten (Bufetat), har et spesielt ansvar for meklingsprosessen. I 2015 ble det gjennomført i overkant av 20 000 foreldremeklinger i Norge (Statistisk sentralbyrå, 2016). Mekling i forbindelse med separasjon etter ekteskapsloven, berører foreldrene til omlag 20 000 barn (Barne-, ungdoms og familiedirektoratet, 2017). Det finnes ikke tilsvarende tall for samboerpar. Tallene sier imidlertid noe om hvor omfattende den norske meklingsordningen er, og at et høyt antall voksne og barn er i kontakt med meklere rundt om i landet. Ved mange Familievernkontorer inviteres barn over sju år med i meklingsprosessen, og det er gjennomført studier på barns deltakelse i meklingsamtaler (Strandbu & Thørnblad, 2015, Strandbu, Thørnblad & Handegård, 2016). For de yngste barna møter foreldrene alene til meklingsprosessen og tar avgjørelser om foreldreansvar, fast bosted og samvær.

Denne studien omhandler de yngste barna når foreldre skal gjøre avtaler i meklingsprosessen. Valg av tema har sammenheng med at jeg arbeider som familierapeut og mekler ved Familievernkontoret i Vest-Agder. En av kontorets hovedoppgaver er meklingsprosessen ved samlivsbrudd og før det reises sak om barnefordeling for retten. Ved arbeidsplassen min er det mange og ulike meninger om hva som bør vektlegges i avtaler for de yngste barna. Ulike meklere vektlegger ulike perspektiver i møtet med foreldrene. Som relativt ny innen meklingsfaget har det vært utfordrende, men også faglig interessant å orientere seg innen de ulike perspektivene til kollegaer og andre fagpersoner. Mitt eget ønske om å fordype meg og få mer kompetanse i å utarbeide samværsavtaler for de yngste barna, har hatt betydning for temavalget. Gjennom jobben min på Familievernkontoret har jeg deltatt i et dialogseminar i regi av Bufetat, med bakgrunn i at det skal utarbeides en ny digital veileder med anbefalinger for foreldre ved samlivsbrudd. Ved dette seminaret presenterte Folkehelseinstituttet sin kunnskapsoppsummering om delt bosted og overnattingssamvær for barn (Blaasvær, Nøkleby & Berg, 2017). I etterkant av gjennomgangen, drøftet meklere, fra ulike deler av landet,

innholdet i en slik digital veileder. I denne drøftingen kom det, etter min oppfatning, tydelig frem at meklere hadde forskjellig oppfatning av de yngste barnas behov ved utarbeidelse samværsavtaler. En av diskusjonene ved seminaret var om mor har et biologisk fortrinn med tanke på omsorgsutøvelse for de yngste barna. Erfaringen fra dialogseminaret forsterket min interesse for studiens tema.

I tillegg til erfaringer i fagfeltet, har personlige grunner gjort det interessant for meg å skrive om de yngste barna. Datteren min fyller to år like i etterkant av innlevering til sensur. Det betyr at hun var mellom ett og to år i perioden jeg har arbeidet med studien. Selv om jeg bor sammen med barnets mor, har jeg forsøkt å sette meg inn i hvordan det ville være å dele på omsorgen for så unge barn. Dette har nok preget min for forståelse i betydelig grad.

1.2 Forskningsspørsmål og studiens avgrensning

Hensikten med oppgaven er å få en forståelse av hva foreldre legger vekt på når de gjør avtaler for de yngste barna i mekling. I tillegg er det interessant å finne ut hvilke fag- og samfunnsdiskusjoner studiens resultater peker på. For å undersøke temaet, har jeg valgt følgende problemstilling for studien:

Hvilke syn på de yngste barnas behov legger foreldrene til grunn, når de gjør avtaler i mekling?

Temaene i mekling er avtaler om foreldreansvaret, fast bosted og samvær. Studiens problemstilling retter søkelyset mot foreldrenes erfaringer i meklingssamtaler ved et Familievernkontor. Det er derfor foreldrenes kunnskap og perspektiver som undersøkes i denne studien. Utfra problemstillingen har jeg kommet fram til tre forskningsspørsmål som presenteres her.

1. Hvilke syn på foreldreskap har foreldrene når de gjør avtaler for de yngste barna i mekling?

Samlivsbrudd innebærer endringer i foreldreskapet, fordi foreldrene ikke lenger skal bo i samme hjem. Foreldrenes syn på de yngste barnas behov i den nye familiesituasjonen, kan henge sammen med syn på foreldreskap.

2. Hvilken betydning har meklerrollen for hvilke syn på de yngste barnas behov foreldrene legger til grunn i samværsavtaler?

Forskningskonteksten i denne studien er meklingsamtaler ved et Familievernkontor. Mekleren er en av aktørene i disse samtaler. Forskningsspørsmålet omhandler foreldrenes oppfatning av meklerens rolle og posisjon i meklingen. I tillegg omfatter spørsmålet betydningen meklerens posisjon har hatt, for hvilke syn på barnets behov som blir lagt til grunn når foreldrene utarbeider samværsavtaler.

3. Hvilke syn på barnas behov handler foreldrene utfra når de utarbeider samværsavtaler for de yngste barna?

Problemstillingen og forskningsspørsmålene retter fokus mot foreldrenes syn på barns behov. Det er ikke gitt at barns behov veier tyngst når foreldre gjør avtaler i mekling. Barns behov i denne sammenhengen er avgrenset til foreldrenes syn på det barna trenger når de gjør avtaler angående foreldreansvar, bosted og samvær. Barns behov mer generelt, er et stort tema, som kommer utenfor denne oppgaven.

Studien tar sikte på å forstå fenomenet ut fra informantenes perspektiv og legge til grunn deres beskrivelser av omverdenen (Thagaard, 2004:36). Jeg har derfor valgt en fenomenologisk metode, systematisk tekstkondensering, i analysen av datamaterialet. I informantenes beskrivelser fremkom det temaer som peker på fag- og samtidsdiskusjoner. I disse diskusjonene aktualiseres diskurser om kjønn, omsorg for barn og foreldreskap. Dette har vært med på å prege utformingen av studien. Jeg har valgt å opprettholde valg av metode, selv om jeg inkluderer diskurser under teoretiske perspektiver og i diskusjoner som resultatene peker på. Dersom jeg hadde valgt diskursanalyse som metode, ville jeg analysert datamaterialet med sikte på å avdekke diskurser i teksten. Det har jeg ikke gjort. Resultatene fra analysen peker imidlertid på fag- og samtidsdiskusjoner der ulike diskurser gjøres relevant.

Studien tar sikte på å gå i dybden av foreldrenes beskrivelser rundt meklingskonteksten og hva som vektlegges i avtalene for de yngste barna. Studien retter fokuset mot foreldrenes subjektive opplevelse av de yngste barnas behov og syn på foreldreskap. Her blir det ikke relevant å komme inn på meklingsmetodikk og ulike meklingstradisjoner. Det er heller ikke rom for å gå i dybden på tilknytningsteori eller andre teorier om barns utvikling.

1.3 Begrepsavklaring

Det er nødvendig med en kort redegjørelse for begrepene som anvendes i oppgaven. Flere av begrepene det gjøres bruk av i studien, er hentet fra lovverket som: Mekling, foreldreansvar, fast bosted og samvær (Barnelova, 1981). Disse begrepene vil jeg gjøre rede for under kapittel 2, juridisk rammeverk. I kapittel 3, teoretiske perspektiver, redegjøres det for begrepene: Systemisk, sirkulær, terapeutposisjon og kontekst. Begrepet livsverden redegjøres for under kapittel 5, metodologi. Andre begrepsavklaringer blir i det følgende gjort under dette delkapittelet:

De yngste barna

I denne studien har jeg valgt å bruke begrepet de «yngste» barna. Begrepet «de yngste barna» viser til barnas alder, i motsetning til begrepene «små barn» eller «de minste barna», som etter min oppfatning referer til barnas størrelse. I teorikapittelet henviser begrepet «de yngste barna» til barn under tre år (FOSAP, 2014, 2017). I deler av studiens forskningslitteratur, viser «de yngste barna» til barn under fem år (Wiik, Kitterød, Lyngstad & Lidén, 2015). Barna til informantene i studien var under to år da intervjuene fant sted.

Klient

Klient brukes om foreldre eller barn som møter til mekling og andre type samtaler ved et Familievernkontor.

Morspresumpsjon

Begrepet morspresumpsjon innebærer en oppfatning av at det er best for de yngste barna å bo hos mor. Da lov om barn og foreldre ble vedtatt i 1981, ble morspresumpsjonen opphevet i lovverket. Et av målene med dette var å likestille mor og far så langt det var mulig (NOU 2008:9 s. 106).

Terapeutposisjon og meklerposisjon

Begrepene terapeutposisjon og meklerposisjon anvendes i teorikapittelet og diskusjonskapittelet. Slik jeg anvender begrepene, omhandler de hva terapeuten vektlegger i samtaler med klientene. Meklere kan anlegge en ekspertposisjon, som innebærer at

fagpersonen vet best både om formen og innholdet i samtalen. En «ikke-vitende posisjon» utfordrer synet på den profesjonelle som ekspert (Bagge, 2007). Nyansene i begrepet kommer tydeligere fram både i teorikapittelet og diskusjonskapittelet.

1.4 Oppgavens oppbygging

I kapittel 2, vil jeg gi en kort framstilling av det juridiske rammeverket for meklingsordningen, som er studiens kontekst. I kapittel 3 vil jeg redegjøre for de teoretiske perspektivene som studien bygger på. Først utdyper jeg det systemiske perspektivet. Det ligger til grunn i masterutdanningen og har således preget min forforståelse i arbeidet med studien. Deretter vil jeg ta for meg diskurser om kjønn og omsorg for barn. Jeg vil så redegjøre for barns sosiale posisjon i lys av begrepene individualisering og globalisering. I kapittel 4, presenteres relevant forskningslitteratur knyttet til mekling, foreldresamarbeid og ulike samvær og bostedsordninger for de yngste barna. I kapittel 5, redegjøres det for studiens metodologi. Først kommer en gjennomgang av det vitenskapsteoretiske ståstedet som er valgt i studien. Deretter vil jeg gjøre rede for kvalitativ metode og det kvalitative forskningsintervju. Videre presenteres studiens utvalg, rekruttering av informanter, gjennomføring av intervjuer og transkripsjon. Jeg vil så beskrive analysemetoden systematisk tekstkondensering, som er anvendt i analysen av datamaterialet. I siste del av kapittelet utdypes etiske hensyn, egen forforståelse og studiens validitet og reliabilitet. I kapittel 6, beskrives analysen av datamaterialet. Empirien som presenteres er et resultat av: Kunnskapen informantene i studien har formidlet, samt min forforståelse og posisjon. I kapittel 7, rettes fokus mot diskusjoner som temaene fra analysen peker mot. Her drøftes det informantene vektla da de gjorde avtaler i mekling, i lys av aktuell teori og forskning.

2 Juridisk rammeverk

Konteksten for studien er mekling ved samlivsbrudd, eller mekling ved endring av eksisterende avtale om omsorgsfordeling for barnet. Meklingsordningen er obligatorisk for foreldre med barn under 16 år, og det juridiske rammeverket ligger derfor til grunn for meklingspraksis (Barnelova, 1981 § 51). I dette kapittelet vil jeg komme inn på lover og forskrifter som regulerer meklingsordningen. Det redegjøres for hva mekling er, hvem som omfattes av ordningen og de sentrale begrepene som anvendes i en meklingsammenheng.

2.1 Hva er mekling

Meklingen foregår utenfor rettssystemet i et eget autorisert meklingsapparat. Ordningen er regulert i lovverket og begrepene som opptrer i en mekling er hentet herfra (Barnelova, 1981, Ekteskapsloven, 1991, Familiekontorloven, 1997). Familievernkontorene skal foreta meklinger, og gjennomfører størstedelen av meklingene i Norge. Eksterne fagpersoner med juridisk, psykologisk og familieterapeutisk bakgrunn, som har gjennomført mekleropplæring, foretar også meklinger (Familiekontorloven, 1997, Bufdir, 2017). Ifølge Tjersland og Gulbrandsen (2010:693), har meklingsfaget hentet innhold fra terapeutiske fagtradisjoner, her også familieterapeutiske tradisjoner som strukturell familieterapi. Oppgavens avgrensing gjør at jeg ikke vil komme inn på ulike meklingstradisjoner og faglige tilnærminger innen meklingsfaget. For å tydeliggjøre begrepets innhold har jeg imidlertid valgt å presentere følgende definisjon på mekling:

Mekling er en samarbeidsorientert prosess med separerende (separerte) foreldre assistert av en hjelper som tilstreber upartiskhet, og der alle avgjørelser ligger hos foreldrene. Formålet er dels å avklare spørsmål som foreldrene mener det er aktuelt å snakke om, dels å finne frem til ordninger begge kan stå inne for, både når det gjelder samarbeid om barn og i andre spørsmål. Meklerens overordnede oppgave er å holde et beslutningsorientert fokus på spørsmål om nåtid og framtid, og samtidig bruke relevante virkemidler for å fasilitere samtaleprosessen mellom foreldrene (Tjersland & Gulbrandsen, 2010:697).

Dette er en av mange tilgjengelige definisjoner på mekling. Jeg valgte denne fordi den, etter min oppfatning, samler flere momenter som står sentralt i en meklingsamtale: Innholdet i

meklingen, meklerrollen og hensikten med meklingen. Definisjonen åpner også for en bredde i tema som foreldrene ønsker å snakke om. Det viser at det er rom for fortolkning av hva foreldre kan snakke om i en meklingsamtale. Definisjonen presiserer at avgjørelsene som tas i meklingen ligger hos foreldrene. Gulbrandsen (2015:96) hevder at denne definisjonen samler de viktigste momentene i utviklingen innen meklingsfeltet og at det er bred konsensus om en slik definisjon. Barns deltakelse i mekling tematiseres ikke, noe jeg mener kunne gitt definisjonen et tydeligere barneperspektiv.

2.2 Hvem omfattes av ordningen?

Ved samlivsbrudd plikter foreldre som har barn under seksten år å komme til én obligatorisk meklingsstund ved et Familievernkontor, eller hos andre egnede fagpersoner med meklingsbevilging (Ekteskapsloven, 1991 § 26, Barnelova, 1981 § 51). I tillegg må foreldre som vil reise sak om foreldreansvar, fast bosted eller samvær, først møte til mekling (Barnelova, 1981 § 51). Retten kan også henvise foreldrene tilbake til mekling (Barnelova, 1981 § 61). Hensikten med meklingen er å lage en skriftlig avtale om foreldreansvar, hvor barna skal bo fast, og størrelse på samvær (Ekteskapsloven, 1991 § 26). Mekler skal hjelpe foreldrene å komme fram til en avtale som er til det beste for barnet/barna (Barnelova, 1981 § 48).

2.3 Meklingsgrunnlag

Som beskrevet tidligere i kapittelet, er grunnlaget for å begjære mekling utarbeidelse eller endring i eksisterende avtale om foreldreansvar, bosted og samvær. Jeg vil i det følgende redegjøre for disse tre begrepene.

2.3.1 Foreldreansvar

Foreldreansvaret innebærer omsorgsplikt og avgjørelsesmyndighet knyttet til barnets personlige forhold utfra barnets interesser og behov (Barnelova, 1981 § 30). Felles foreldreansvar innebærer at foreldrene er likestilte i å få informasjon fra offentlige instanser og må samtykke til behandling i spesialisthelsetjenesten. Har foreldre felles foreldreansvar må de være enige dersom barnet skal flytte utenlands og begge må skrive under ved utstedelse av pass for barnet (Barnelova, 1981 § 40). Innmelding i trossamfunn og skoletilbud som tar

utgangspunkt i et spesielt livssyn, godkjennes av de med foreldreansvar. Foreldre som har vært gift har felles foreldreansvar, dersom de ikke har blitt enige om noe annet. Foreldre (for barn født etter 1. januar 2006) som hadde samme adresse, eller har sendt inn samboererklæring til folkeregistermyndigheten da barnet ble født, har også felles foreldreansvar (Barnelova, 1981 § 35). Mor har foreldreansvaret alene dersom foreldrene ikke bodde sammen da barnet ble født. Foreldrene kan i slike tilfeller sende inn avtale om felles foreldreansvar til folkeregistermyndigheten, dersom de er enige om det (Barnelova, 1981 § 35).

2.3.2 Fast bosted

Barnet kan bo fast hos den ene, eller begge foreldrene (Barnelova, 1981 § 36). Foreldre som har fast bosted for barn kalles bostedsforeldre. Dersom begge foreldre er bostedsforeldre for barnet, kan barnets adresse legge føringer for barnehagekommune og skolekrets. Foreldre som har flere barn sammen, kan ha fast bosted for et barn hver. Bostedsforeldre har avgjørelsesmyndighet knyttet til valg av barnehage, endring av folkeregistrert adresse for barnet og kan ha økonomiske rettigheter i NAV-systemet (Barnelova, 1981 § 37, Folketrygdloven, 1997 § 15-4 § 15-5, Barnetrygdloven, 1993 § 9).

2.3.3 Samvær

Barn har rett til samvær med begge sine foreldre, dette gjelder også når foreldre ikke har foreldreansvar (Forskr om mekling etter ekteskapsl og barnel., 2006 § 2). Samværsforeldre er foreldre som ikke har barnet boende fast hos seg (Barnelova, 1981). Samværsordningen som foreldrene blir enige om skal være til barnets beste (Barnelova, 1981 § 48). Barn har rett til omsorg av den som til enhver tid er sammen med barnet. Samværsforelderens kan ta avgjørelser som angår ivaretagelsen av barnet under samværet (Barnelova, 1981 § 42). Bostedsforelderens må varsle samværsforelder tre måneder før avgjørelser om flytting i Norge. Ved uenighet om flytting har samværsforelder rett på mekling (Barnelova, 1981 § 42).

2.3.4 Barns rett til å bli hørt

Barn har rett til å bli hørt i saker som angår dem og deres mening skal bli tillagt vekt etter alder og modenhet (Barnelova, 1981 § 31, Menneskerettsloven, part 1 art 12). Som definisjonen av mekling i delkapittel 2.1 presiserte, tar foreldrene avgjørelsene i mekling

(Tjersland & Gulbrandsen, 2010:697). Barnets mening skal imidlertid vektlegges og ha et avtrykk i en samværsavtale.

3 Teoretiske perspektiver

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for de teoretiske perspektivene som er lagt til grunn for utarbeidelsen av studien. Hensikten med det er å gi innblikk i de synsvinkler jeg har betraktet problemstillingen utfra, og som også har preget min forforståelse. Først redegjør jeg for det systemiske perspektivet. Så vil jeg skrive om anbefalinger angående samvær for de yngste barna. Deretter vil jeg ta for meg diskurser om kjønn og omsorg for barn. Avslutningsvis kommer jeg inn på barns sosiale posisjon i lys av begrepene individualisering og globalisering.

3.1 Systemisk perspektiv

Det systemiske perspektivet står sentralt i masterutdanningen i familierapi og systemisk praksis, og er en del av min fagbakgrunn. Både i utdanningen min og jobben min på Familievernkontoret står et systemisk perspektiv sterkt. Systemisk teori har preget min forforståelse i arbeidet med denne studien. Mange meklere har en familierapeutisk utdanning, som gir grunn til å anta at det systemiske perspektivet preger meklingsfeltet. Jeg vil derfor redegjøre for begrepet «systemisk» som et av de teoretiske perspektivene i denne studien. Først vil jeg gjøre kort rede for generell systemteori, der begrepet er hentet fra. «En systemisk forståelse innebærer at vi benytter kommunikasjonsteori for å forstå samspill i familier og andre sosiale systemer» (Jensen, 2009:26). Når jeg skal redegjøre for systemisk perspektiv vil jeg anvende kommunikasjonsteori og se på betydningen av begrepene kontekst, sirkularitet og relasjon. Så vil jeg komme inn på betydningen konstruktivistiske ideer har hatt for et systemisk perspektiv. Et av forskningsspørsmålene, omhandler meklerens betydning for hvilke syn på de yngste barnas behov foreldrene legger til grunn når de gjør avtaler meklings. Meklerens tilnærming og posisjon kan være relevant for hvordan foreldrene oppfatter meklerens betydning. Det systemiske perspektivet tematiserer hjelperens posisjon i systemiske samtaler. Derfor vil jeg redegjøre for «ikke-vitende posisjon», som er en kjent terapeutisk posisjon innen språkssystemisk tilnærming til terapi.

3.1.1 Systemteori

Positivismens grunnlegger, August Comte, hadde en antakelse om at det var mulig å formulere sikre lover for sosiale fenomener, slik som i fysikken (Jensen & Ulleberg,

2011:81). Positivismen følger vitenskapsidealet til den franske filosofen René Descartes (1596-1650), som bestod i å isolere enkeltdelene og studere dem adskilt fra omgivelsene (Jensen & Ulleberg, 2011:80). Det systemiske perspektivet innebar en alternativ forståelse av verden, enn hva som var oppfatningen innen det mekaniske paradigmet og positivismen (Jensen & Ulleberg, 2011:87). Vitenskapen manglet modeller for å studere kompliserte systemer i naturen, der enkeltdelene ikke kunne skilles fra omgivelsene (Ølgaard, 2004:52). I 1937 presenterte Bartalanffy generell systemteori. Denne modellen gikk ut på at alt fra et lite atom til hele universet utgjør ett system. Helheten er så kompleks at enkeltdeler ikke kan studeres uten at helheten går tapt. Først etter andre verdenskrig ble det interesse for modellen (Ølgaard, 2004:52). Generell systemteori beskjeftiger seg med å forstå samspillet i naturen (Jensen, 2009:26). Mye av tankegodset i generell systemteori er det samme som i Kybernetikken, som omhandler prosesser i kompliserte maskiner. Begge disse retningene har hatt innflytelse på systemteorien, som omhandler kommunikasjonen mellom mennesker (Jensen, 2009).

3.1.2 Forskjeller, informasjon og kontekst

En person som har hatt stor innflytelse familieterapifeltet og systemisk praksis er Gregory Bateson (Johnsen og Torsteinsson, 2012:26). Han var opptatt av mønstrene som binder naturen sammen (Jensen, 2009:28). Boka *Steps to an ecology of mind* (Bateson, 1972) regnes for å være familieterapiens bibel, her skriver Bateson følgende:

Betrakt en mann som feller et tre. Hvert slag av øksen er modifisert eller korrigeret, i henhold til treets overflate etter forrige slag. Denne selvkorrigerende prosessen er hentet fra et hele, et system, tre-øyne-hjerne-muskler-øks-hugg-treet; (fritt oversatt etter Bateson, 1972:317).

Bateson (1972:317-318) hevder at endringene som overføres rundt i kretsen er forskjeller: Forskjeller i treverket, forskjeller i øyet, forskjeller i hjernen forskjeller i musklene, forskjeller i øksens bevegelse osv. Det er disse forskjellene som gir oss informasjon. Heller enn å se på egenskapene ved enkeltelementene, beskriver Bateson her et samhandlingsmønster i et system. Han skriver videre: «...en forskjell som gjør en forskjell er en ide eller en informasjonsenhet» (fritt oversatt etter Bateson, 1972:318). Dersom noe er likt vil vi ikke legge merke til det, og det inneholder derfor ikke informasjon. Vi orienterer oss derfor utfra

forskjeller (Johnsen & Torsteinsson, 2012:13). Dersom vi reagerer på forskjellen blir den til informasjon, derfor er informasjon en betegnelse på noe vi oppfatter (Jensen & Ulleberg, 2011:97). Informasjon har betydning for hvordan vi oppfatter konteksten, som er den meningsbærende rammen fenomener forstås i (Hårtveit & Jensen, 2004:81-82). Innen en kontekst kan det være knyttet forventninger til hvordan vi opptrer, for eksempel vil det i et kirkelig møte være presten som preker til forsamlingen og ikke motsatt. Konteksten vil også ha betydning for hva som fremtrer som informasjon for oss (Jensen & Ulleberg, 2011:100). For eksempel kan en persons uttalelser forstås som seriøse meninger, eller som et spøkefulle ytringer. Hvilken forståelsesramme vi anlegger har i en slik sammenheng betydning for hvordan informasjonen oppfattes.

3.1.3 Sirkularitet

Sammen med sin forskergruppe, studerte Bateson systemteori, kybernetikk og kommunikasjon mellom mennesker. Oppmerksomheten ble rettet mot samhandlingsmønstrene mellom menneskene, heller enn å se på egenskaper hos enkeltindivider (Johnsen & Torsteinsson, 2012:26). Et fenomen måtte sees i sammenheng med den relasjonelle konteksten i familien. Dersom interaksjonsmønstrene mellom familiemedlemmene endret seg, ville også «problemet» endre seg (Johnsen & Torsteinsson, 2012:26).

Begrepet sirkularitet står sentralt innen det systemiske perspektivet. Begrepet innebærer at hendelser griper inn i hverandre og påvirker hverandre gjensidig (Johnsen & Torsteinsson, 2012:29). Det ene kan derfor like gjerne være årsak til det andre og vice versa. Derfor blir det mer interessant å se på hvordan begivenheter er knyttet sammen, enn å finne årsaken (Hårtveit & Jensen, 2004:93). I systemteori og kommunikasjonsteori forstås systemer som selvregulerende. Ringvirkningene fra endringer som skjer et sted i systemet, påvirker således resten av systemet (Tilden, 2014:272). Vedeler (2011) beskriver familien som et sirkulært system. Relasjonene i et slikt system påvirker hverandre gjensidig, noe som innebærer at endringer i en relasjon påvirker og endrer andre relasjoner i familiesystemet. Et eksempel på gjensidighet i familiesystemet er når endringene, som skjer i forholdet mellom foreldrene i et samlivsbrudd, påvirker foreldrenes relasjon til barna og relasjonen mellom barna.

3.1.4 Konstruktivisme og observatørposisjon

Et sentralt begrep innen konstruktivismen er Maturanas begrep «multivers». Begrepet henspiller på at det finnes flere versjoner av virkeligheten og alle versjoner kan være like gyldige (Jensen & Ulleberg, 2011:86). Uttrykket, det kommer an på øyet som ser, innebærer at persepsjon allerede er en fortolkning av verden (Jensen & Ulleberg, 2011:86).

Konstruktivismen har likhetstrekk med Skjervheims filosofiske ståsted i essayet: Deltakar og tilskodar. Skjervheim (1996:73) hevder at vi, ved å betrakte oss som tilskuere objektiverer den andre som en ting vi kan studere. Essayet retter kritikk mot positivismens vitenskapsideal der sann og objektiv kunnskap var et uttrykk for maktutøvelse (Jensen & Ulleberg, 2011:44, Skjervheim 1996:80, Søbye, 2008). Vi er alle deltakere og vi kan derfor ikke stille oss utenfor og observere, når vi skal studere sosiale fenomener (Jensen og Ulleberg, 2011:85). Konstruktivismen og annen ordens kybernetikk preget familieterapifeltet på 80-tallet (Johnsen & Torsteinsson, 2012:27-28). Innen annenordens kybernetikk, betraktes «det observerte systemet» som avhengig av observatøren, og begrepet «det observerende system» ble utviklet. Her forstås hjelperen som en del av systemet, og virker derfor inn på det som observeres (Jensen & Ulleberg, 2011:85).

Sosialkonstruksjonisme

Familieterapifeltet hentet mot slutten av 80-tallet ideer fra sosialkonstruksjonismen (Johnsen & Torsteinsson, 2012:27). Innen sosialkonstruksjonistiske tilnæringer skaper og konstruerer mennesker hverandre og omgivelsene sosialt gjennom språket (Johnsen og Torsteinsson, 2012:34). Virkeligheten er derfor en oppfatning som er skapt gjennom historiske og sosiale prosesser. Dette innebærer at mennesker ikke har stabile eller uforanderlige karakteristika (Jørgensen & Phillips, 1999:112). En objektiv og forutbestemt virkelighet forstås derfor som en umulighet. Sosialkonstruksjonistiske ideer gjorde at språk, mening og hvordan vi konstruerer vår historie, ble fokus innen familieterapeutiske retningene (Johnsen & Torsteinsson, 2012:123). Harlene Anderson og Harlold Golishan ble inspirert av sosialkonstruksjonismen og utviklet en språkssystemisk modell som vi skal se nærmere på i neste avsnitt (Johnsen & Torsteinsson, 2012:123).

3.1.5 Den språklige vendingen og terapeutposisjonen

Innen språkssystemisk tilnærming til terapi betraktes terapeutrollen som ikke-vitende (Anderson, 2003:29). Klientens virkelighet kan ikke fanges fullt ut av terapeuten, som ikke kan vite noe sikkert om den andre. Innen denne terapeutiske retningen er terapeutens oppgave å opprettholde dialogen i systemet gjennom å stille åpne spørsmål, hvor klienten utdyper sin historie. Klienten er dermed ekspert i kraft av sin unike historie og unike situasjon (Johnsen & Torsteinsson, 2012:153-154). Hvordan klientene forteller historien henger ifølge Andersen (2005:62) sammen med den relasjonelle konteksten. Klientens historie er noe annet enn den terapeuten oppfatter, fordi historien oversettes gjennom terapeutens sanser og erfaringer. Bagge (2007:118) skriver at det har blitt rettet kritikk mot en «ikke-vitende» terapeutrolle. Bertrando (2007:38) hevder at en slik terapeutposisjon kan betraktes som en strategi fra terapeutens side. Han uttrykker at terapeuten ikke kan unngå å lage egne hypoteser, men at det er viktigere å være bevisst på hva en bringer inn. Johnsen og Torsteinsson (2012:155) uttrykker, på den annen side, at forforståelse, erfaring og teoretisk kunnskap ikke trenger å være en hindring for å søke etter det unike hos klienten gjennom å anvende en «ikke-vitende» tilnærming. Minuchin (1996) hevder at en «ikke-vitende» tilnærming kan stå i fare for å tildekke makt. Makten forsvinner ikke selv om terapeuten har fokus på samskapende samtaler. Øvreeide (1997:119) understreker også maktforholdet i terapeutiske relasjoner. Han hevder at en symmetrisk relasjon er umulig, og at fagpersoners uttalelser derfor kan bli sett på som autoritative. Nå vil jeg bevege meg fra systemisk teori over på anbefalinger om samvær for barn under tre år.

3.2 Samvær for de yngste barna

I dette avsnittet vil jeg gjøre rede for Forening for sakkyndige psykologers (FOSAP) anbefalinger angående samvær for de yngste barna. Ifølge Kjøs (2016:15) er anbefalingene et forsøk på å imøtekomme et innhold til begrepet «barnets beste» når foreldre bor i to hjem. Jeg vil også skrive om anbefalinger fra boken «Samvær» av Katrin Koch og Espen Walstad (2005). Anbefalingene reflekterer et syn på de yngste barnas behov når foreldre gjør avtaler i mekling, og er derfor relevant for studiens problemstilling. FOSAP's anbefalinger baserer seg blant annet på forskningen til McIntosh, Smyth og Kelaher som jeg vil redegjøre for i kapittel 4.1.3 (Andenæs, Kjøs & Tjersland, 2017:281).

FOSAP, en gruppe bestående av sakkyndige psykologer innen Norsk psykologforening, utga i 2014 en brosjyre med anbefalinger angående samværsordninger for barn under tre år.

Brosjyren ble revidert i 2017. FOSAP (2014) hevder at de yngste barna skiller seg fra eldre barn, ved at de ikke kan fortelle omgivelsene hvordan de har det. I tillegg har de yngste barna også en begrenset evne til å huske, forstå og formidle seg. FOSAP (2014, 2017) hevder at hjernene til de yngste barna utvikler seg raskt og er mer sårbare for spesielt krevende livssituasjoner. De anbefaler at de yngste barna har en fast omsorgsbasis hos en «hovedomsorgsperson» (FOSAP, 2014). Dette innebærer at de for det meste bor og sover samme sted. Delt bosted synes, utfra et slikt perspektiv, ikke å være den foretrukne løsningen. Hvor lange samværene med samværsforelderen skal være avhenger, av om foreldrene har bodd sammen, om de har delt på omsorgsoppgavene og om de er enige om hva som er barnets behov (FOSAP, 2014, 2017).

Koch og Walstad (2005:54-55) poengterer flere av de samme temaene i boken «Samvær». De hevder at en deling av tiden mellom foreldrene, som vil medføre lange fravær fra den ene, vil representere en betydelig belastning for de yngste barna. Dette særlig når barna også må bytte omsorgssted. De hevder videre at det er en nødvendig løsning å ha en hovedomsorgsgiver, inntil barna har utviklet kapasitet til å tåle forandringer (Koch & Walstad, 2005:54-55). Stadige endringer i rutiner, lukter, steder og mennesker kan innebære en tilpasning som går utover unge barns mentale kapasitet, herunder umodent begrepsapparat, hukommelse og tidsforståelse. Samværsforelder kan oppfatte barnet som fornøyd fordi det bruker mye krefter på å tilpasse seg. Reaksjonene kommer ofte i etterkant av samværet (Koch & Walstad, 2005:55). Over har jeg beskrevet anbefalinger om samvær for de yngste barna. I det følgende redegjøres det for relevante fag- og samtidsdiskurser som er knyttet til oppgavens tema.

3.3 Diskurser

Diskusjonene som informantenes beskrivelser peker mot, aktualiserer diskurser om kjønn, omsorg for barn og foreldreskap. Disse diskursene har vært med på å prege utformingen av studien, og teori om aktuelle diskurser er derfor et av de sentrale perspektivene som presenteres i dette kapittelet. Hensikten med å inkludere teori om relevante diskurser, er også å synliggjøre spenninger og motsetninger, når foreldre gjør avtaler for de yngste barna. Jørgensen og Phillips (1999:9) skriver: «diskurs er en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et udsnit av verden) på». Bestemte begreper og perspektiver kan derfor

assosieres med og befinne seg innen en diskurs. For eksempel kan begrepet diagnose og et synspunkt på medisinerer, befinne seg innen en medisinsk diskurs. Diskursbegrepet innebærer at kunnskap, identitet og sosiale relasjoner reproduseres og endres gjennom vår måte å snakke, føle og oppføre oss på (Jørgensen & Phillips, 1999:77). Det finnes derfor ikke noe sted utenom diskursene, og vi kan ikke løsrive oss fra dem. Vi snakker, føler og handler ut fra det repertoar av diskurser som til enhver tid er tilgjengelig for oss (Øfsti, 2010). Begrepet diskurs blir også knyttet opp mot begrepet verdier. Bratberg (2014:30) betrakter diskurser som sett av verdier, som har avgjørende betydning for hvordan vi forstår verden. Verdisettene utgjør klynger av ideer som gir et bestemt perspektiv på virkeligheten (Bratberg, 2014:30-31). Bratberg (2014:29) hevder at det er kampen mellom ulike diskurser innen et gitt samfunnsområde, som synliggjør indre spenninger og muliggjør en gradvis endring av sosial praksis. Innenfor denne studien kan, en kamp mellom diskurser som er knyttet til kjønn, omsorg for barn og foreldreskap, derfor synliggjøre spenningene innenfor oppgavens tema.

3.3.1 Diskurser om kjønn og omsorg for barn

Diskurser knyttet til kjønn og foreldreskap er et relevant teoretisk perspektiv i denne studien. Bakgrunnen for dette er at det er mødre som oftest er hovedomsorgsgiver etter samlivsbrudd (Hennum, 2006:36, Kitterød, Lyngstad, Lidén & Wiik, 2015:13). I tillegg er det et politisk mål å likestille foreldre i omsorg for barna (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016, s. 1). Et perspektiv på dette, er at diskurser om kjønn og omsorg for barn har betydning for valg når foreldre til de yngste barna skal gjøre avtaler i mekling. Nicole Hennum (2006:35) hevder, i artikkelen: «Likestillingens utfordring. Å avkjønne omsorgen for barn.», at kjønn gjøres relevant i ulike diskurser om barn og foreldreskap, og at diskursene reproduserer et kjønnsulikestilt foreldreskap. Hun ser denne utviklingen i lys av to prosjekter, et likestillingsprosjekt og et barneprojekt. Likestillingsprosjektet omhandler lik fordeling av omsorgsoppgaver og at tradisjonelle mønstre endres. Barneprojektet innebærer å gi barn best mulig oppvekstsvilkår. Hun hevder videre at lovendringene de siste årene har hatt som mål å styrke far/barn-relasjonen. Dette begrunnes både utfra hensyn til far og til barnet. Likevel tilfaller som oftest barnas hovedomsorg kvinnene og forsørgelsen menn, som viser at likestillingsprosjektet ikke har gitt et likestilt foreldreskap (Hennum, 2006:35). Senest i januar 2018 trådte endringer i Barnelova (1981) i kraft, med utgangspunkt i å fremme et mer likeverdig foreldreskap (Barnelova, 1981, Barne- og likestillingsdepartementet, 2016, s. 1).

Ideen om foreldre som komplementære omsorgsutøvere hindrer likestillingsprosjektets mål om å endre foreldreskapets kjønnsystem (Hennum, 2006:42). Ideen innebærer at foreldrene har ulike bidrag i sitt foreldreskap, og barnet er avhengig av begge foreldre for å utvikle seg på normalt vis (Hennum, 2006:42). Barnets behov for komplementære foreldre blir her brukt for å bekrefte forskjellen mellom kjønnene i omsorgen for barn. Likestillingsprosjektet utfordrer denne diskursen, fordi et likestilt foreldreskap primært ser på omsorgsutøvelsen uavhengig av kjønn (Hennum, 2006:42).

Hennum (2006) presenterer i sin artikkel tre diskurser som hun mener er med på å fremme og hemme likestilling i foreldreskapet: diskursen om sårbare barn, diskursen om nærhetsgivende omsorg og diskursen om autoritet. Under vil jeg gjøre rede for hovedinnholdet i disse tre diskursene, og i tillegg presentere en diskurs om biologiske fortrinn i omsorgen for barn.

Det sårbare barn

Psykologiens syn på barn som behovsvesener, har hatt stor betydning for foreldrerollen. Barnet er i sentrum og foreldrenes oppgave er å dekke barnets behov. (Hennum, 2006:38-39). Også i et likestillingsperspektiv er det barnets behov for omsorg som definerer foreldrenes individuelle roller. Hvilket kjønn som utøver omsorgen er i et slikt perspektiv underordnet (Hennum, 2006:45). Foreldrenes må påse at det ikke går galt med barna og det er kunnskapen om barn som definerer rollen. I takt med kunnskapsutviklingen om barn, økes også forventningene til foreldrene. Ifølge Hennum (2006:45) kan en slik utvikling føre til at foreldreskapet blir en umulig oppgave, og at foreldrene løser oppdragelsen utfra en tradisjonell organisering.

Den nærhetsgivende omsorg

Innen denne diskursen fremheves de intime relasjonene i familien. Følelser står her sentralt, og det er viktig å utvikle nære og fortrolige relasjoner til barna (Hennum, 2006:46). En diskurs om kjærlighet har preget synet på relasjonen mellom mor og barn siden 1950-tallet, og står fortsatt sterkt (Hennum, 2006:47). Kjærlighet kan innebære praktiske omsorgshandlinger og at barnet forstår at det er elsket og ønsket. Dersom mødres kjærlighet for sine barn måles utfra praktiske omsorgshandlinger, kan det være vanskelig å gi far eller andre omsorgsansvaret uten å bli nedvurdert som mor. I økende grad anvendes argumenter som verdsetter intime relasjoner mellom fedre og barn, også etter samlivsbrudd (Hennum,

2006:47). Kravene som intimiseringen av familierelasjonene stiller, innebærer at foreldrene er emosjonelt ansvarlig for barnet. Dette er uavhengig av om forelderen bor sammen med barnet til daglig. Diskursen om emosjonell nærhet til barnet kan bli problematisert når autoritet i barneoppdragelse er tema. En viss avstand kan her fremheves som en forutsetning for autoritetsutøvelse (Hennum, 2006:48).

En diskurs om autoritet basert på kjønn

Hennum (2006:48) hevder at mors autoritetsutøvelse ikke er anerkjent på lik linje med fars. Et slikt kjønnssystem ser man tydeligst i diskurser om barn og ungdom med problematferd, hvor det antas at far har foretrukne egenskaper i sin autoritetsutøvelse. Dette synet på autoritetsutøvelse og grensesetting i omsorgen for barn kan vanskeliggjøre likestilling mellom kjønnene (Hennum, 2006:51).

En biologisk diskurs

Uttrykket «blod er tykkere enn vann», refererer til en biologisk diskurs, der biologisk slektskap har forrang fremfor sosial og psykologisk tilhørighet (Øfsti, 2010:18). I Norge har biologiske foreldre lovregulerte rettigheter, dette gjelder både mor og far (Barnelova, 1981). Dette kommer blant annet til uttrykk i Barnelovens (1981) § 2, som sier at den som føder barnet utgjør barnets biologiske mor. Haavind (2006:686) hevder at den rådende oppfatningen på 1970-tallet var at kvinner var bedre egnet enn menn, som omsorgspersoner for de yngste barna. Denne oppfatningen er nå endret, og det kan derfor ikke henvises til kjønn i spørsmål om fordeling av omsorgsoppgaver (Haavind, 2006:686). Fram til lovendringen av 1981, reflekterte barneloven at det var best for de yngste barna å bo hos mor (NOU 2008:9 s. 106). «Morspresumpsjonen», som dette synet ble kalt, ble opphevet for å likestille mor og far så langt det var mulig (NOU 2008:9 s. 106). Brynhildsrud (2016:266) hevder at det biologiske prinsipp fortsatt står sterkt i barnevernfaglig arbeid. Tilknytningshensyn har imidlertid fått større plass enn tidligere. Øfsti (2010:18) hevder at en biologisk diskurs kan innebære begrensninger i synet på adopterte barn, fosterbarn og i tilfeller der mor er uegnet som omsorgsperson. Nå vil jeg gjøre rede for samfunnsendringer i retning av et mer likestilt foreldreskap.

3.3.2 Mot et mer likestilt foreldreskap

Ifølge Hennum (2006:51-52) er ikke et komplementært foreldreskap lenger et politisk eller ideologisk mål. Hun antyder imidlertid at det nå er barneprosjektet som kan legitimere et kjønnsulikestilt foreldreskap. På den annen side hevder Andersen (2003:14) at individualisering fører til at det komplementære foreldreskapet (mann/kvinne) ikke lenger er den eneste rammen for god omsorgsutøvelse. Det individuelle forholdet foreldrene har til sine barn har kommet mer i fokus (Andersen, 2003:14). Foreldreskapet legger vekt på at omsorgen for barna ivaretas uavhengig av samlivsstatus, kjønn eller seksuell legning. Det har blitt en likere deling av foreldreskapet for foreldre som bor hver for seg. Stadig flere foreldre velger delt bosted (Kitterød, Lyngstad, Lidén & Wiik, 2015:8). Andersen (2003:13) hevder at det er økt likestilling mellom kvinner og menn i omsorgen for barn. Lars Smith (2010:807) uttrykker at barn som har to primære tilknytningspersoner der barnet overnatter hos begge, står i fare for å miste viktige omsorgserfaringer. I tillegg til ivaretagelse av primære behov, som består av trygghet og tilfredsstillelse av fysiske behov, trenger barnet en trygg base for utforskning. Dersom begge hjem har fokus på barnets primære tilknytningsbehov, kan barnet gå glipp av relasjonserfaringer som fremmer kognitive og sosiale ferdigheter. Smith (2010:807) hevder at disse ferdighetene utvikles når barna har en trygg base for utforskning og lek. I neste avsnitt tematiseres barns sosiale posisjon.

3.3.3 Barns sosiale posisjon

Hvilke syn på de yngste barnas behov som blir lagt til grunn når foreldre gjør avtaler i mekling, kan sees i sammenheng med synet på barndom og barns sosiale posisjon i vår tid. Synet på barndom og barns sosiale posisjon har endret seg betraktelig gjennom de siste århundrene (Jans, 2004:28-32). Foreldre vil derfor vektlegge andre syn på de yngste barnas behov i dag, enn for hundre år siden. Diskurser knyttet til barndom og barns sosiale posisjon, vil derfor prege det foreldre handler utfra, når de gjør avtaler i mekling. Et eksempel på dette er diskurser om barns deltakelse (Jans, 2004:28) I de senere år har mye av endringene i synet på barn og barndom sammenheng med globalisering og individualisering (Jans, 2004:28). Ifølge Jans (2004:28) er fragmenteringen av klassiske institusjoner, som blant annet familien, en følge av individualisering. Han hevder at familien er rammeverket for utviklingen av det individuelle familiemedlem, heller enn målet i seg selv. Globalisering har medført en større likhet i barnekultur og muligheter for barn i den vestlige verden (Jans, 2004:29).

Individualisering blir ofte sett på som det motsatte av globalisering, men disse tendensene kan også være komplementære. Et eksempel på det er utarbeidelsen av FNs barnekonvensjon. En slik internasjonal konvensjon var kun mulig på bakgrunn av globaliseringen, men på samme tid støtter den barn i at de er individer med egne rettigheter (Jans, 2004:29).

Tidlig på 1900-tallet ble den obligatoriske grunnskolen innført, da ble det et skille mellom barns og voksnes omgivelser (Jans, 2004:32). Ved å forby barnearbeid og introdusere obligatorisk skole, ble ikke bare barnas lese- og skriveferdigheter bedre. De ble også utdannet til eksemplariske medborgere (Jans, 2004:32). Medborgerskapet var et område for voksne og var derfor sluttdestinasjonen for barndommen. På grunn av at barna ikke lenger bidro økonomisk, måtte foreldrene ha andre grunner til å verdsette barna. Som et resultat av dette fikk foreldre færre barn, og respekterte dem hovedsakelig av emosjonelle grunner (Jans, 2004:33). I dag lever vi i en æra av det elskede barn, en æra hvor barna ikke lenger er en økonomisk fordel (Jans, 2004:33). Barna innebærer faktisk heller en betydelig kostnad. Denne utviklingen har også gradvis endret den sosiale strukturen i familien. Dette har også medført at relasjoner mellom foreldre og barn har blitt mer demokratisk (Jans, 2004:33).

I dette kapittelet har jeg beskrevet de teoretiske perspektivene som ligger til grunn i utarbeidelsen av studien. I neste kapittel gjøres det rede for relevant forskningslitteratur.

4 Relevant forskningslitteratur

Jeg har søkt etter relevant forskningslitteratur i academic search elite, google scholar, Idunn og Oria. Søkeord som har blitt brukt er: mediation/mekling, divorce/skilsmisse, childcustody/barneomsorg, toddlers/infants/barn.

4.1.1 Forskningskontekst

Jeg har tidligere vært inn på, at den norske meklingsordningen er unik i verdenssammenheng ved at den er obligatorisk (Ådnes et al., 2011:28). De andre nordiske landene gir frivillige tilbud om veiledning, rådgivning og samarbeidssamtaler for foreldrene i samlivsbrudd. I Danmark må foreldrene i et veiledningsmøte hos statsforvaltningen, før saken kan bringes inn for retten (Ådnes, et al., 2011:28). I Sverige og Finland kan man få tilbud om mekling angående foreldremyndighet, bosted og samvær der det foreligger tvister mellom foreldrene (Ådnes et al., 2011:28). Gulbrandsen (2015:30-31) hevder at ordningen Australia har, er mest lik den Norske modellen. Her må foreldrene møte til mekling før de kan reise sak om barnefordeling for retten. Den norske meklingsordningen er såpass forskjellig fra andre land, derfor har studien hovedvekt på forskningslitteratur som er produsert innen en norsk kontekst. I tillegg har jeg valgt ut en Australsk studie, en studie fra USA og en Svensk gjennomgang av forskning på «växelvis boande».

4.1.2 Forskning på mekling

I 2011 kom SINTEF med en rapport der de evaluerte mekling etter ekteskapslov og barneloven (Ådnes et al., 2011). Rapporten peker på at meklerne i stor grad hadde fokus på barnets beste, og at foreldrene opplevde det som positivt for meklingen (Ådnes et al., 2011:20). En del av denne rapporten var en oppfølgingsstudie av foreldre som hadde høyt konfliktnivå åtte måneder etter avsluttet mekling (Ådnes, et al., 2011:19). Forskerne fant at meklingen ikke hadde noen effekt på konflikten i en tredjedel av sakene, mens en tredjedel av foreldrene oppgav at meklingen hadde bidratt til å dempe konflikten. Her hadde det betydning at meklingen hadde resultert i en avtale. En tredjedel av foreldrene i denne oppfølgingsstudien sier at meklingen bidro positivt til foreldresamarbeidet (Ådnes et al., 2011:20).

Ifølge Nilsen Skipstein & Gustavson (2012:40) er det vanskelig å trekke noen konklusjoner fra den forskningen som foreligger om mekling. Dette med bakgrunn i at flere av studiene er

små og mangler metodologisk kvalitet. Det er imidlertid også store variasjoner i lokale forhold mellom land som gjør det vanskelig å generalisere funn.

4.1.3 Forskning på delt bosted og overnattingsamvær

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet gav i 2017 Folkehelseinstituttet oppdrag om å utarbeide en kunnskapsoppsummering om effekt av delt bosted og overnattingsamvær (Blaasvær et al., 2017). I en systematisk oversikt har forskerne gjennomgått 4 475 sammendrag og 61 artikler i fulltekst. De valgte å inkludere fem studier som undersøkte ulike utfall på barn 0-6 år som hadde ulike samværsordninger/bostedsløsninger (Blaasvær et al., 2017:6-7). Utfallene som studiene undersøkte var tilknytning, psykisk helse og relasjon mellom foreldre og barn. For barna i alderen 0-3 viste studiene ulike resultater. Forskerne fant en negativ sammenheng mellom overnattingsamvær og barnas tilknytning/følelsesregulering. Noen av studiene fant en positiv sammenheng mellom overnatting hos far og opplevd relasjon til far i voksen alder (Blaasvær et al., 2017:7). Konklusjonen til Blaasvær, Nøkleby og Berg (2017:8) var at det var svært usikkert om de kunne si noe om konsekvenser av delt bosted eller samværsordninger for barn. De hadde lav tillit til resultatene i alle studiene som ble gjennomgått. Forskerne er usikre på om studienes resultater er sanne grunnet studiedesign, størrelse, utfallsmål og målemetoder. Ifølge Blaasvær, Nøkleby og Berg (2017:8) er studiene små, som betyr at risikoen for systematiske feil er stor. Folkehelseinstituttets forskere fant ingen studier med longitudinelt design, kontrollgruppe og oppfølgingsmåling av samme utfallsmål.

Fabricius (2016:68) forskning viser positive sammenhenger mellom overnattingsamvær for barn under ett og når de er to år, og relasjon til far i voksen alder. Forskingen viser også en positiv sammenheng med relasjon til mor i voksen alder. Resultatene gjaldt både for foreldre som i utgangspunktet var enige om at det skulle være overnattingsamvær, og for de foreldrene som var uenige. Fabricius (2016:68) hevder at dette gir støtte for å oppmuntre foreldrene til å avtale overnattingsamvær for barn i ung alder. I denne forskningen er det voksne som har gitt en vurdering av sin relasjon til sine foreldre i voksen alder og da de var barn. Blaasvær, Nøkleby og Berg (2017:52) er kritiske til Fabricius sine funn, ettersom det er så lang tid siden eksponeringen. De hevder at det derfor er stor risiko for systematiske skjevheter i funnene. En svakhet ved denne forskningen er at det kan være vanskelig å huske tilbake på sin relasjon til foreldrene da de var barn (Blaasvær et al., 2017:52).

De Australske forskerne McIntosh, Smyth og Kelaher (2013:231) viser at barn i aldersspennet 0-1 år med omfattende samværsordninger, scorer høyere på irritabilitet. Barna i studien (0-1 år) strevde mer i forhold til oppvåkning og innsovning, hadde større vanskeligheter for å underholde seg selv i lengre perioder og hadde mer sammenhengende gråt, til tross for flere minutters trøst, sammenliknet med barna som hadde noe overnattingsamvær. For barna i alderen 2-3 år rapporterte foreldrene om lavere utholdenhet hos barna som hadde en omfattende samværsordning, kontra barna som hadde noen overnattinger eller bare hadde dagsamvær (McIntosh et al., 2013:231).

Andenæs, Kjøs og Tjersland (2017:281) uttrykker at aldersnormer i utarbeidelse av samvær, kan virke som «vitenskapelig underbygd praksis», noe det ikke er grunnlag for å hevde. De understreker at alder ikke nødvendigvis bør overstyre individuelle og kontekstuelle hensyn. De er også kritiske til anvendelsen av forskningen til McIntosh, Smyth og Kelaher (2013), som anbefalingene fra FOSAP (2014) baserer seg på (Andenæs et al., 2017:281). De uttrykker at barn i dagens Norge ofte har nære og trygge relasjoner til begge foreldrene, fordi det er vanlig at både mor og far deltar i omsorgen fra barnet blir født (Andenæs et al., 2017:281).

I 2015 utga Fransson, Bergström & Hjern (2015) en gjennomgang av forskning på «växelvis boende». Begrepet växelvis innebærer at barna flytter regelmessig mellom foreldrenes hjem og at de bor omtrent like mye hos begge. Forskerne hevder at for utfallsmålene som har undersøkt ulike psykologiske faktorer, finnes det ingen forskjeller på hvordan det går med barna og hvordan de fungerer utfra bosteds eller overnattingsmønster (Fransson et al., 2015:18). De uttrykker at forskning til nå ikke har klart å vise verken positive eller negative aspekter ved overnattingsamvær eller omfattende samværsordninger ¹. Dette verken når det gjelder helse, utvikling og psykologisk velbefinnende hos barn i alderen 0-3 år. Studiene viser imidlertid at foreldrefaktorer som samarbeid, lydhørhet og konfliktnivå har større betydning for barnas psykologiske velbefinnende enn hvordan de bor og hvor de sover (Fransson et al., 2015:19). I likhet med folkehelseinstituttets kunnskapsoppsummering etterlyser de svenske forskerne longitudinelle studier av god metodologisk kvalitet, som fokuserer på de yngste barna (0-3år) (Fransson et al., 2015:4).

¹ Omfattende samværsordninger innebærer, i denne forskningsgjennomgangen, at barna bor 35-65% hos den ene av foreldrene (Fransson et al., 2015:18).

4.1.4 Samlivsbrudd, konflikt og tilpasningsvansker

I 2012 kom Folkehelseinstituttet med en rapport som het: Foreldrekonflikt, samlivsbrudd og mekling: Konsekvenser for barn og unge (Nilsen et al., 2012). I rapporten hevder forskerne at barn og unge som har skilte foreldre, oftere sliter med tilpasningsvansker. Det er imidlertid usikkert hvilke faktorer som er årsak til vanskene: Samlivsbruddet i seg selv, eller om psykiske vansker hos barn og ungdom skyldes foreldrekonflikt. Det trengs mer forskning fra Norsk kontekst, på hvordan samlivsbrudd påvirker barn og unges psykiske helse (Nilsen et al., 2012:8). Foreldrekonflikt er assosiert med høyere nivå av angst, depresjon, aggresjon, selvskadende atferd og lavere selvtillit hos barn og ungdom (Nilsen et al., 2012:7). En stor del av foreldrene som kommer til mekling er i så høy konflikt at det blir vanskelig å bli enige om en avtale (Koch & Walstad 2005:9). Ifølge Nilsen, Skipstein & Gustavsson (2012:43) tyder internasjonale studier og flere norske studier på at foreldrekonflikt har negative konsekvenser for barn og ungdom når det gjelder en rekke utfall. Her nevnes dårligere skoleprestasjoner, dårligere psykisk helse, interpersonlige forhold og rusproblemer. I neste avsnitt omtales konflikt i foreldresamarbeidet for de yngste barna.

4.1.5 Foreldresamarbeid for de yngste barna

Foreldresamarbeidet er oftere preget av konflikter for de yngste barna. Det er lettere å komme til enighet i spørsmål om samvær og oppdragelse for barna, når barna blir eldre (Wiik, Kitterød, Lyngstad og Lidén, 2015:4). Det er sjeldnere at foreldre til de yngste barna har en privat samværsavtale og andelen som har avtale inngått ved dom, rettsforlik eller mekling er høyere for denne gruppen foreldre. En undersøkelse viste at 42% av fedre med barn under fem år, så på forholdet til barnemor som konfliktfylt mot 29 % av fedrene som hadde barn på ti år eller eldre (Wiik et al., 2015: 4, 18).

I dette kapittelet har jeg presentert aktuell forskningslitteratur som er knyttet til studiens problemstilling og forskningsspørsmål. Neste kapittel omhandler studiens metodologi.

5 Metodologi

I dette kapittelet redegjøres det for studiens metodologi. Først kommer en gjennomgang av det vitenskapsteoretiske ståstedet som er valgt i studien. Deretter vil jeg gjøre rede for kvalitativ metode og det kvalitative forskningsintervju. Videre presenteres studiens utvalg, rekruttering av informanter, gjennomføring av intervjuer og transkripsjon. Jeg vil så beskrive analysemetoden systematisk tekstkondensering, som er anvendt i analysen av datamaterialet. I siste del av kapittelet utdypes etiske hensyn, egen forforståelse og studiens validitet og reliabilitet.

5.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Målet med denne studien er å utvikle kunnskap om hvilke syn på de yngste barnas behov foreldrene legger til grunn når de gjør avtaler i mekling. Informantenes beskrivelser og deres forståelse av sin livsverden vil derfor stå sentralt i studien. Forskningsspørsmålene besvares ved hjelp av kvalitativ forskningsmetode. I kvalitativ metode anvender vi teorier om menneskelig erfaring og fortolkning (Malterud, 2011:26). Det vitenskapsteoretiske ståstedet befinner seg derfor innen en fenomenologisk og hermeneutisk ramme.

Fenomenologi

Edmund Husserl (1859-1938) regnes for å være fenomenologiens grunnlegger og har dannet utgangspunktet for de ulike fenomenologiske retningene (Thomassen, 2006:82).

Fenomenologien søker å forstå den levde erfaringsverden og tilstreber beskrivelser av hvordan ting fremtrer mest mulig umiddelbart (Thomassen, 2006:82-83). Et fenomen kan betraktes utfra ulike perspektiver og en kan, gjennom ulike «bevissthetsakter», forholde seg til fenomener på ulike måter som gir variasjon i hvordan fenomenet oppleves (Thomassen, 2006:84). En fenomenologisk studie er opptatt av den dypere meningen i informantenes egne erfaringer og har således et fokus på vedkommendes subjektive opplevelse (Thaagård, 2004:36). Dette forutsetter at vi setter våre egne oppfatninger og vår egen kunnskap i parentes, når vi skal studere fenomener (Thomassen, 2006:84). Det sentrale her er å forstå fenomener utfra informantenes perspektiv og legge til grunn deres beskrivelser av omverdenen (Thaagard, 2004:36). Begrepet livsverden står sentralt innen fenomenologien og var et begrep Husserl anvendte og klargjorde (Thomassen, 2006:84). Enkelt forklart betyr

«livsverden» førvitenskapelig erfaringsverden, fordi ulike subjektive perspektiver er utgangspunktet for all kunnskapsutvikling (Thomassen, 2006:85).

5.1.1 Hermeneutikk, hermeneutisk sirkel og egen forforståelse

Hermeneutikk er en sammensatt tradisjon av teorier om fortolkning og forståelse (Thomassen, 2006:157). Gadamer hevdet at forståelse av vår historiske og sosiale kontekst er et grunntrekk ved å være menneske (Krogh, 2014:41). Hermeneutikk og Fenomenologi omtales ofte i sammenheng, fordi det ikke er et klart skille mellom teorier innen de to tradisjonene (Hårtveit & Jensen, 2004:60). Hermeneutikken forutsetter at forskeren ser helheten i lys av delene og at delene fortolkes utfra helheten. Den hermeneutiske sirkel beskriver denne prosessen (Thomassen, 2006:91). Her understrekes viktigheten av at en forsker tar stilling til fordommene sine underveis i en studie (Thomassen, 2006:91). Under hele prosjektperioden har jeg arbeidet med å være åpen for ny forståelse av helheten, gjennom de erfaringene jeg har gjort meg i møtet med de ulike delene i studien. Ifølge Anderson (2003:68) er forståelsen i den hermeneutiske sirkelen sirkulær, fordi den forutsetter en henvisning til det kjente. Innen hermeneutikken er forståelsen av et fenomen preget av forforståelsen vår. Krogh (2014:49) uttrykker seg slik om forforståelse: «Enhver forståelse forutsetter en annen, forutgående forståelse». Tom Andersen (2010:148) beskriver denne forutgående forståelsen på følgende vis:

Vores for-forståelse, som vi altså uundgåelig har med os til en hver tid, vil innvirke på, hvad det er vi ser efter og lytter efter i vore forsøg på at forstå, og den vil også indvirke på, hvordan vi ser og hører på det, vi ser og hører, og det vil også indvirke på, hvordan vi beskriver det vi ser og hører, og det vil innvirke på, hvordan vi vi forstår det, vi beskriver (Andersen, 2010: 148).

Min forforståelse vil altså ha innvirkning på det jeg undersøker i studien, hvordan jeg oppfatter de ulike delene av prosessen, hvilke beskrivelser jeg gir av datamaterialet og hvordan jeg forstår beskrivelsene. Gjennom et bevisst blikk på egen forforståelse, kan jeg i større grad revidere og skille ut det som begrenser en utdypet forståelse av helheten (Krogh, 2014:53). Gadamer hevder at det vil være umulig å kvitte seg med de felles forutsetninger som jeg er preget av gjennom min historie og kultur (Krogh, 2014:48). Det er derfor ikke mulig å ha oversikt over hele vår forforståelse (Krogh, 2014:54). Denne helheten utgjør en horisont som omgir oss, og som individet ikke kan ha oversikt over (Krogh, 2014:54). Dette

betyr at vi ikke kan stille oss utenfor og observere vår egen horisont når vi skal studere fenomener (Thomassen, 2006:87). Under delkapittelet forforståelse vil jeg redegjøre for min forforståelse og implikasjoner den kan ha hatt for studien.

5.2 Metodevalg: Kvalitativ metode

Ifølge Malterud (2011:27) er kvalitativ metode en systematisk og reflektiv kunnskapsutvikling. Det innebærer at prosessen er tilgjengelig for innsyn og at resultatene deles med andre. En kvalitativ tilnærming kan oppnå overførbarhet utover den lokale kulturen der studien er gjennomført. Vi snakker her om overførbarhet på begrepsnivå ikke populasjonsnivå. «Kvalitative studier passer godt for utforskning av dynamiske prosesser som samhandling, utvikling, bevegelse og helhet» (Malterud, 2011:27). I denne studien undersøker jeg hvilke syn foreldre har på de yngste barnas behov, når de gjør avtaler i mekling. Problemstillingen inneholder samhandling mellom foreldre som møter til meklingsamtale. Meklingen er også en prosess som innehar elementer av bevegelse. Kvalitative metoder passer derfor godt til å undersøke studiens problemstilling.

5.2.1 Kvalitativt forskningsintervju

Studiens fokus er foreldres syn på de yngste barnas behov og deres erfaringer i en meklingskontekst. I studien anvendes kvalitativt forskningsintervju. Her kan informantene være med på å bestemme hva som tas opp i intervjuet og få større frihet til å uttrykke seg enn ved å besvare standardiserte spørreskjema (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010:145). Ifølge Kvaale og Brinkmann (2009:59) er kvalitative intervjuer inspirert av terapeuten Carl Rogers «ikke-ledende» intervjuteknikk, hvor informantene kan uttrykke seg fritt til en empatisk og aksepterende forsker. I intervjuene har jeg vektlagt en åpen og «ikke-styrende» holdning i møte med informantene. Ved å stille åpne spørsmål var jeg opptatt av å ikke lede informantene inn på forhåndsbestemte svar. Som forsker har jeg imidlertid et annet fokus enn jeg har som terapeut. I forskningsintervjuer er målet intellektuell innsikt og ikke nødvendigvis personlig forandring, som er målet med terapi (Kvaale & Brinkmann, 2009: 61).

Semistrukturert livsverdensintervju (Kvaale & Brinkmann, 2009:47) ble valgt fordi jeg var ute etter foreldrenes forståelse og perspektiver på temaene i studien. Intervjuguiden søker således å få tilgang til og beskrive foreldrenes «livsverden». Semistrukturert

livsverdensintervju er verken en åpen samtale eller et lukket spørreskjema. Forskeren anvender en intervjuguide med temaer og forslag til spørsmål. Som hovedregel blir det gjort lydopptak av intervjuene som videre blir transkribert. Lydopptakene og transkripsjonene utgjør datamaterialet som er utgangspunktet for meningsanalysen (Kvaale & Brinkmann, 2009:47). Utformingen av intervjuguiden, gjorde at jeg kunne følge foreldrenes fortellinger og samtidig følge opp temaer som belyste problemstillingen. Erfaringen min etter gjennomføring av intervjuene, var at informantene gav meg erfaringer og holdninger som var relevante for studiens problemstilling og forskningsspørsmål.

Intervjuene ble gjennomført i et meklingsrom ved det aktuelle Familievernkontoret. Informantene fikk informasjon om at jeg arbeidet som familierapeut og mekler ved et annet Familievernkontor. I og etter intervjuprosessen hadde jeg flere refleksjoner knyttet til valgene jeg tok, og min rolle som forsker. Intervjuguiden som ble anvendt hadde ulike temaer og forslag til spørsmål. I løpet av intervjuene ble nye temaer og spørsmål aktuelle utfra informantenes beskrivelser. Jeg mener derfor at intervjuguiden var åpen nok til å undersøke informantenes livsverden.

5.3 Utvalg og rekruttering

Jeg har intervjuet tre foreldre som hadde barn under seks måneder da de møtte til første mekling. To av informantene hadde i tillegg barn som var eldre enn tre år da de møtte til første mekling. Alle informantene har deltatt i flere oppfølgingssamtaler på Familievernkontoret etter første meklingsamtale. I en av meklingssakene bodde ikke foreldrene sammen da barnet ble født. Det var mellom syv måneder og to år siden informantene gjennomgikk samlivsbrudd. Utvalget består av to menn og en kvinne. Alle informantene er i 30 årene og har barn mellom 15 og 24 måneder.

Rekruttering av informanter har blitt gjort ved at jeg sendte epost til to Familievernkontor. I eposten informerte jeg om formålet med undersøkelsen. Kontorene fikk også tilsendt informasjonsskriv til aktuelle informanter hvor det ble redegjort for detaljene i studien (se vedlegg nummer 2). Ved et av Familievernkontorene fikk jeg ikke rekruttert informanter, selv om alle meklere ved dette kontoret fikk tilsendt informasjon om studien. En av informantene trakk seg samme dag som intervjuet skulle finne sted. Alle informantene er derfor rekruttert gjennom en mekler ved et Familievernkontor i Øst-Norge. Hvilke implikasjoner dette kan ha

hatt for resultatene i studien, vil jeg gjøre rede for under overskriften validitet og reliabilitet. Med hensyn til informantenes anonymitet oppgis ikke hvilket kontor informantene er rekruttert fra.

5.4 Gjennomføring av prøveintervju og intervju

I oktober 2017 gjennomførte jeg et prøveintervju med en fagperson som arbeider med beslektede tema. Personen har egne barn og har selv opplevd samlivsbrudd. Bakgrunnen for at jeg valgte å gjennomføre et prøveintervju, var å sikre at intervjuguiden min egnet seg for å få tak i data som belyste problemstillingen min tilstrekkelig. Personen jeg intervjuet var ikke i målgruppa for studiens utvalg. Prøveintervjuet gav meg likevel anledning til å undersøke om intervjuguiden egnet seg til å få tak i foreldrenes erfaringer. Det gav også mulighet til å undersøke om temaene vi snakket om belyste problemstillingen fra ulike vinkler. Ifølge Malterud (2011:97) kan prøveintervju gi forskeren nye spørsmål som i utgangspunktet ikke var med i intervjuguiden, men som burde bli stilt. Det ble ikke gjort større endringer i intervjuguiden etter prøveintervjuet, men jeg endret rekkefølge på to av spørsmålene. Bakgrunnen for endringen var å begynne med et spørsmål som informantene hadde lyst til å snakke om. Prøveintervjuet var også en anledning til å teste ut det tekniske utstyret, slik at kvaliteten på opptakene ble tilstrekkelig og god.

Intervjuer av informantene i utvalget ble gjennomført i november 2017 på Østlandet, i Familievernkontorets lokaler. Noen uker før intervjuene, hadde jeg sendt ut informasjonsskriv til meklerin, som videreformidlet dette til informantene. Informasjonsskrivet gav informasjon om hensikten med studien, implikasjoner for deltakerne, oppbevaring/anonymisering av data, frivillig deltakelse, taushetsplikt og mine veiledere (se vedlegg 9.2). I forkant av intervjuet skrev informantene under på et skjema om at de hadde lest informasjonsskrivet og at de samtykket til å delta i studien (se vedlegg 9.3). Intervjuenes varighet var mellom 45 minutter og en time. Intervjuguiden inneholdt 11 spørsmål (se vedlegg 9.4). Rekkefølgen spørsmålene ble stilt i var forskjellig i intervjuene og noen spørsmål ble besvart uten at jeg stilte dem. I starten av intervjuet spurte jeg om informantene kunne beskrive barnet sitt/barna sine. Videre stilte jeg spørsmål om hva som ble viktig for informantene i meklingen. Jeg spurte også om hva de trodde barnet ville sagt om sine ønsker, dersom barnet kunne snakke. Det ble stilt spørsmål om de yngste barnas behov ved utarbeidelse av samværsavtaler og gode samværsordninger for de yngste barna. Jeg spurte om deres oppfatning av foreldrenes kjønn

ved avtale om samværsordninger og om meklerens betydning for utarbeidelsen og innholdet i avtalene.

5.5 Transkripsjon

Det ble gjort lydopptak av alle intervjuene med en diktafon. I tillegg til lyd materialet noterte jeg ned egne inntrykk og refleksjoner etter hvert intervju. Lydopptak av intervjuene har jeg transkribert selv, for å få tilstrekkelig kjennskap og nærhet til materialet. Jeg brukte VLC mediaplayer og satte ned hastigheten i avspillingen, slik at det ble lettere å høre det informantene sa. For å ivareta informantenes anonymitet har jeg valgt å utelate stedsnavn og navn/kjønn på personer i sitatene som anvendes i studien, slik at enkeltpersoner ikke kan identifiseres. Intervjuene er gjengitt så ordrett som mulig ut fra lydopptaket. Ifølge Malterud (2011:75) er en transkripsjon bare et avgrenset bilde av den virkeligheten forskeren skal studere. Det er derfor viktig at leseren ikke forveksler sitatene med virkeligheten, som ofte er mer sammensatt og mangesidig. Et eksempel på at virkeligheten er mer mangesidig, er at dimensjoner som kroppsspråk, mimikk og tonefall ikke kommer med i transkripsjonen.

5.6 Analysemetode – systematisk tekstkondensering

Systematisk tekstkondensering er valgt som metode for å analysere datamaterialet i studien. Analysemetoden er utviklet av Malterud, etter inspirasjon av Giorgis fenomenologiske analyse (Malterud, 2011:94). Bakgrunnen for valget var at jeg ønsket å utvikle kunnskap om informantenes erfaringer ut fra deres livsverden. Analyseformen egner seg for datainnsamling fra flere informanter, og tar sikte på å utvikle nye beskrivelser og begreper (Malterud, 2011:96). Systematisk tekstkondensering betyr at den transkriberte teksten blir organisert, fortolket og sammenfattet. Analysen har fire trinn (Malterud, 2011): 1) få et helhetsinntrykk som aktualiserer ulike tema 2) Identifisere de meningsbærende enhetene i teksten 3) abstrahere innholdet og 4) sammenfatte betydningen av analysen. Her vil jeg presentere de fire trinnene:

Helhetsinntrykk – aktuelle temaer

I det første trinnet av analysen leser forskeren gjennom de transkriberte intervjuene og stiller seg åpen for det materialet vil fortelle (Malterud, 2011). Forskeren må her jobbe aktivt med å

sette egen forforståelse i parentes, slik at informantenes stemme kommer tydelig frem. I denne fasen av analysearbeidet skal forskeren motstå behov for å systematisere. Når hele teksten er gjennomgått, kan forskeren danne konturer av foreløpige temaer som kan knyttes opp mot problemstillingen (Malterud, 2011).

Allerede under intervjuene og ved refleksjonen i etterkant begynte jeg å danne meg et helhetsinntrykk av datamaterialet. For hvert intervju oppdaget jeg at informantene var opptatt av ulike tema. Da datamaterialet i studien var ferdig transkribert, leste jeg gjennom materialet flere ganger. Jeg arbeidet aktivt med å stille meg åpen for det materialet ville fortelle meg. Deretter noterte jeg ned 7 foreløpige temaer.

Identifisere meningsbærende enheter

I denne delen av analysen leser forskeren teksten linje for linje og trekker ut tekstbiter (meningsbærende enheter) som har kunnskap om temaene fra trinn 1 (Malterud, 2011). Jeg leste intervjuene mer detaljert. Jeg opprettet et eget dokument hvor jeg plasserte tekstbiter som kunne gi svar på studiens problemstilling. Med utgangspunkt i de foreløpige temaene fra trinn 1 systematiserte jeg tekstbitene. Det ble gjort noen endringer fra de foreløpige temaene, ved at noen av dem ble slått sammen og nye tema ble lagt til. Etersom jeg plukket ut tekstbiter av materialet systematiserte jeg dem etter de nye kodene og under hver enkelt informant.

Å abstrahere innholdet i de meningsbærende enhetene

I dette trinnet av analysen leste jeg gjennom sitatene i hver kodegruppe flere ganger før jeg sorterte de i nye sub-grupper. Flere av tekstbitene liknet på hverandre og jeg valgte ut de sitatene som gav mest mening ut fra problemstillingen og forskningsspørsmålene. Flere av tekstbitene ble her forkastet fordi de ikke hadde tilstrekkelig relevans for problemstillingen eller at meningsinnholdet ble representert av andre meningsbærende enheter.

Å sammenfatte betydningen av analysen

I trinn fire av analysearbeidet gikk jeg inn i sub-gruppene og hadde fokus på det informantene var mest opptatt av. Deretter ble det laget overskrifter som sammenfattet innholdet i sub-gruppene. Etter dette gikk jeg tilbake til de meningsbærende enhetene fra transkripsjonen hvor jeg fant «gullsitater». Her tok jeg sikte på å vise hvordan sammenfatningen var forankret i informantenes egne utsagn.

I arbeidet med analysen endte jeg opp med resultater fordelt på seks hovedkategorier: 1) Felles foreldreskap, 2) Meklers erfaring og kompetanse, 3) Mors/fars betydning for de yngste barna i og etter samlivsbruddet 4) Samværsordninger for de yngste barna, 5) Følge med på barnets reaksjon 6) Rettferdighet i en ny livssituasjon.

5.7 Etske hensyn

I planleggingsfasen av studien ble etiske hensyn aktualisert. I valg av problemstilling måtte jeg ta hensyn til hvem informantene mine skulle være. Informantene i studien er foreldre med unge barn, som har vært i en meklingsprosess. Valg av tema og innfallsvinkel har derfor hatt implikasjoner for etiske forhold ved studien. I et samlivsbrudd er det flere aktører, for eksempel foreldre, barn, meklere, venner og besteforeldre. Ulike aktører vil inneha ulik kunnskap om temaet, og valg av informanter har derfor betydning for hvilke perspektiver som kommer til uttrykk. Derfor er det et etisk spørsmål hvem som kommer med beskrivelser i studien. Kunnskapen som produseres i denne studien er basert på foreldrenes beskrivelser av sin livsverden. Barn eller terapeuter som informanter ville fordret andre etiske hensyn.

Studien er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD). I vurderingen skriver NSD at det tas høyde for at forskeren behandler sensitive personopplysninger om helseforhold (se vedlegg nummer 1). En etisk forpliktelse er meldeplikt til barnevernstjenesten, dersom det fremkommer bekymringsfulle opplysninger om barn.

Det ble tidlig klart at jeg ikke skulle rekruttere informanter fra egen arbeidsplass. Bakgrunnen for det var at anonymisering av data ville blitt vanskeligere. I tillegg kunne utfordringen med å skille mellom min rolle som forsker og ansatt ved Familievernkontoret blitt større for informantene. Informantene i studien er derfor rekruttert gjennom en mekler ved et Familievernkontor på Østlandet. Jeg hadde i utgangspunktet planlagt å rekruttere informanter fra to kontorer. Ved et av disse to kontorene ble informasjon om studien sendt til alle meklere, men ingen ansatte ved dette kontoret tok kontakt med aktuelle informanter. Heller ikke etter at jeg tok ny kontakt med dette Familievernkontoret, fikk jeg informanter. Dersom jeg hadde rekruttert informanter fra to kontorer, kunne anonymisering av data blitt lettere. Studien inneholder imidlertid ikke opplysninger som kan identifisere informantene. Informantenes og barnas kjønn fremgår ikke i analysekapittelet av hensyn til informantenes anonymitet.

De tre informantene har gjort seg kjent med prosjektbeskrivelsen (se vedlegg nummer 2) og gitt skriftlig samtykke (se vedlegg nummer 3) til å delta i studien. Her er de gjort kjent med at de kan trekke tilbake samtykket sitt innen studien sendes til sensur. Informantene har ikke deltatt i analysearbeidet og har derfor ikke hatt mulighet til å påvirke hvordan jeg har bearbeidet datamaterialet. Som forsker innehar jeg derfor en maktposisjon i hvordan jeg gjengir informantenes beskrivelser.

Informantene kan befinne seg i en sårbar livssituasjon, ved at de har gjennomgått samlivsbrudd. Spørsmålene som ble stilt og temaene i intervjusamtalen kan åpne for vanskelige følelser. Alle informantene har et klientforhold til et Familievernkontor. Jeg har forsikret meg om at informantene kan få samtale der, dersom de skulle få behov etter intervjuene. Jeg har også tatt meg god tid til å snakke med informantene om hvordan de opplevde intervjusituasjonen.

5.8 Forforståelse

Ifølge Andersen (2010:148), kan vi ikke unngå egen forforståelse. Forforståelsen har således påvirket meg gjennom hele prosjektet fra planlegging til innlevering. Den har påvirket hva jeg var interessert i å finne ut av, på hvilken måte jeg fant ut av det, hvordan jeg har beskrevet det jeg har funnet ut og hvordan jeg forstod det jeg har beskrevet.

Min erfaring som familieterapeut og mekler har hatt betydning for valgene som er tatt i studien, og for resultatene jeg har kommet fram til. Neumann og Neumann (2012:19, 91) anvender begrepet «selvbiografisk situering» om påvirkningen ens egen historie har i valg av studieobjekt, tilnærming og opptreden under datainnsamling. Dersom jeg ikke hadde jobbet som mekler, hadde jeg nok valgt å skrive om et annet tema. Forskningsspørsmålene er også preget av min forforståelse ved at de baserer seg på mine erfaringer som mekler. Det har vært en utfordring for meg å forsøke å sette min egen forforståelse i parentes og stille med «et åpent sinn». Dette spesielt med tanke på at jeg forsker innen det fagfeltet jeg arbeider. Neumann og Neumann (2012:93) argumenterer for en viss forforståelse opp mot det som studeres. Det er min oppfatning at erfaringen jeg har som mekler, gjorde det lettere å sette seg inn i forløpet av meklingssamtalene informantene hadde deltatt i. Antakelig slapp jeg også unødvendige oppklarings spørsmål gjennom en grunnleggende kjennskap til formål, prosedyrer og lovverk.

Mine refleksjoner knyttet til informantenes opplevelser, kan også ha hatt betydning for det innsamlede datamaterialet. Neumann og Neumann (2012:18) betegner forskerens refleksjoner om informantenes syn på forskeren som feltsituering. Utforming av intervjuguiden kan ha blitt påvirket av refleksjoner rundt hvordan informantene skulle oppfatte studien og meg som forsker. Jobben som mekler og lokalene for intervjuene, kan også ha hatt betydning for informantenes syn på min rolle. Dersom de oppfattet meg som en «ekspert» fordi jeg er mekler, kan det ha bidratt til maktubalanse. Ved en anledning spurte en av informantene meg om hva som var riktig med tanke på samvær da barna ble eldre. Det kan tyde på informanten oppfattet meg som en «ekspert», som hadde mer gyldig kunnskap i kraft av min jobb, og ikke som en student som utforsket temaet.

Masterstudiet i familierapi og systemisk praksis har preget min teoretiske forforståelse i arbeidet med studien. Den har hatt betydning for hvilke tema som har aktualisert seg i skriveprosessen. Valg av teoretiske perspektiver og diskusjoner som har fremkommet gjennom arbeidet med studien, har også å gjøre med min teoretiske forforståelse. Det systemiske perspektivet, konstruktivistiske og sosialkonstruksjonistiske ideer har, etter min oppfatning, spesielt preget min forforståelse. Et eksempel på dette var mitt utgangspunkt i intervjuprosessen om at det finnes mange versjoner av virkeligheten som forhandles sosialt gjennom språket (Johnsen & Torsteinsson, 2012:34). Gjennom arbeidet med studien har det fremkommet flere versjoner og ulike perspektiver på fenomener som informantene har tatt opp. Et av perspektiv som informantene uttrykte, er at det anses som rettferdig at de yngste barna treffer begge foreldre like mye. Dette er forskjellig fra et perspektiv i teorikapittelet der de yngste barna i hovedsak bør overnatte og bo i et hjem (FOSAP, 2017). En slik forforståelse kan ha bidratt til at jeg har evnet å se temaene utfra ulike perspektiver. Et annet eksempel på hvordan min teoretiske forforståelse har vært med på å forme oppgavens innhold, er at informantenes uttalelser om meklerrollen sees i lys av en «ikke-vitende posisjon». Innen de systemiske terapiretningene tematiseres og diskuteres en «ikke-vitende terapeutposisjon».

Rådende oppfatninger innen ulike samfunns- og fagdiskurser har også preget min forforståelse av foreldreskap og avtaler i mekling for de yngste barna. Her vil jeg spesielt nevne to diskurser som kan ha hatt betydning for mitt syn underveis i skriveprosessen. Den ene er en diskurs der biologisk slektskap tillegges vekt fremfor sosial og psykologisk tilhørighet. Oppfatninger innen diskursen, som at mor har biologiske fortrinn gjennom svangerskap og amming, har preget min forforståelse. Den andre er diskursen om det sårbare

barn, som fremhever barn som behovsvesener. I problemstillingen anvender jeg begrepet «de yngste barnas behov» som kan befinne seg innen denne diskursen. Ovennevnte diskurser kan derfor ha hatt betydning for studiens innhold. I neste delkapittel vil jeg gjøre rede for studiens validitet og reliabilitet.

5.9 Validitet og reliabilitet

I kvalitativ forskning innebærer studiens validitet, om forskeren undersøker det som er forespeilet (Kvaale & Brinkmann, 2009:118, 251). Validitet henger også sammen med grad av åpenhet knyttet til metodiske valg som er tatt underveis i forskningsprosessen. Jeg har tidligere gjort rede for metodiske valg, beskrevet forskningsmetoden systematisk tekstkondensering, gjort rede for egen forforståelse og presentert den teoretiske referanserammen som er lagt til grunn for studien.

Studios reliabilitet vil si hvor pålitelige resultatene er (Kvaale & Brinkmann, 2009:118). Et sentralt spørsmål her er om en annen forsker ville kommet fram til samme resultat. Måten jeg har ordlagt seg på under intervjuene, kan ha hatt betydning for svarene informantene har gitt. Jeg har etter beste evne forsøkt å stille åpne spørsmål, slik at det er informantenes livsverden som kommer til uttrykk. Underveis i forskningsprosessen har jeg aktivt arbeidet med å sette min egen forforståelse i parentes. Forskningsmetode, egen forforståelse og teoretisk referanseramme har allikevel hatt betydning for datainnsamlingen og resultatene som blir presentert i studien.

Et masterprosjekt innebærer flere avveininger og begrensninger knyttet til utvalgets størrelse og tidsbruk. Med bakgrunn i at det viste seg vanskelig å rekruttere flere informanter og masteroppgavens omfang, har jeg valgt å ha tre informanter. Dette innebærer flere begrensninger med tanke på teoretisk generalisering og har dermed betydning for hvor pålitelige resultatene er. Ifølge Malterud (2011:55-56) er utvalgets egenart og betydningen dette har for overførbarhet av kunnskapen som utvikles, sentral innen kvalitative metoder. Som forsker bør jeg tilstrebe et utvalg som sikrer tilstrekkelige data, slik at problemstillingen kan belyses fra ulike vinkler. Tre informanter i denne sammenhengen kan ikke gi et datamateriale som er rikt og variert. Resultatenes pålitelighet er derfor svekket, og en annen forsker kunne kommet fram til andre resultater. Dersom jeg hadde valgt å intervju flere er

det grunn til å tro at datamaterialet ville blitt rikere og mer variert. Resultatene kunne derfor vært mer pålitelige med et større utvalg.

Alle informantene i studien er rekruttert av samme mekler. Som informantene også uttrykker i intervjuene, har mekleren lang erfaring. Muligheten for at informantenes opplevelse av meklingene skiller seg fra andre foreldres opplevelse av mekling er derfor tilstede. Flere individuelle forhold ved mekleren kan ha hatt betydning for hvordan informantene oppfattet meklingen. Eksempler på det kan være meklerens kjønn, alder, faglige oppfatninger og egne erfaringer med samlivsbrudd. Dersom informantene hadde vært rekruttert gjennom flere meklere kunne studiens reliabilitet blitt styrket.

Et betimelig spørsmål er hva som er så spesielt med disse informantene at tre er nok for å belyse problemstillingen? I denne sammenhengen anvendes begrepet metning i metodelitteraturen, om når ny datainnsamling ikke tilfører ny kunnskap (Malterud, 2017:65). Guest, Bunce og Johnson (2006:59) har kommet med anbefalinger knyttet til antall informanter i kvalitative studier. I en studie viste de at metning var oppnådd etter tolv intervjuer, men at hovedtemaene var tilstede etter seks intervjuer. Malterud (2017:65) stiller spørsmål ved hvor relevant metningsbegrepet er. Hun skriver at dårlig intervjuteknikk like gjerne kan være årsaken til at data ikke tilfører ny kunnskap. Malterud (2017:65) hevder at det er viktigere å etablere et utvalg med god informasjonsstyrke, enn å bestemme omfanget ut fra et bestemt antall informanter. Malterud (2017:63) skriver at kvalitative studier sjelden henter data fra et høyt antall informanter. Et utvalg med god informasjonsstyrke kan utvikle god kunnskap, som gir innsikt utover den konteksten undersøkelsen er gjennomført i. Vi trenger færre intervjuer dersom det er høy informasjonsstyrke i utvalget. Informasjonsstyrken henger sammen med problemstillingen, utvalgets spesifisitet angående problemstillingen, grad av teoretisk forankring, kvaliteten i dialogene og analysestrategien som er valgt (Malterud, 2017:63). Under vil jeg beskrive mine oppfatninger rundt studiens informasjonsstyrke.

Informantene har alle gått til flere meklingssamtaler over tid, noe som kan tyde på at de har hatt positive erfaringer med meklingen og har tillit til mekler. Det betyr at de har god kjennskap til meklingskonteksten, de har gjort seg flere erfaringer i avtaleinngåelse. Etter min oppfatning egnet informantene seg godt for intervjuer. De gav uttrykk for å være interessert i temaet og det ble gode dialoger mellom meg og informantene. Dersom jeg også hadde rekruttert informanter som ikke hadde hatt gode erfaringer med mekler, kunne gitt et utvidet materiale og derfor bidratt med en annen kunnskap. Min erfaring som terapeut og mekler

hadde nok innvirkning på intervjuene. I min jobb har jeg erfaring i å etablere relasjoner og trening i å stille åpne spørsmål. Grunnleggende kjennskap til formål, prosedyrer og lovverk gjennom min erfaring som mekler, kan ha gjort det lettere for meg å sortere observasjonene mine (Neumann & Neumann, 2012:93). På den annen side har jeg ingen erfaring som forsker og det er forskjell på en hjelperrolle og å utvikle kunnskap. Selv om ovennevnte forhold kan ha bidratt til et godt datamateriale, vil tre informanter i denne sammenhengen være lite for å ivareta god nok informasjonsstyrke. Dette gir begrensninger med tanke på teoretisk generalisering, og påvirker derfor studiens reliabilitet. Det kan derfor ikke trekkes for bastante konklusjonene rundt studiens resultater. Informasjonen som fremkommer er ikke generaliserbar for gruppen foreldre til barn under to år som gjør avtaler i mekling. Informantene har imidlertid bidratt med erfaringer og forståelse som har preget studien. Resultatene kan gi mulighet for gjenkjennelse av oppfatninger rundt studiens tema og inspirere til nye undersøkelser angående avtaler for de yngste barna i mekling.

6 Presentasjon av det empiriske materialet

Dette kapitlet beskriver analysen av datamaterialet. Empirien som presenteres er et resultat av kunnskapen informantene i studien har formidlet og forskerens forforståelse og posisjon. Andre som har forsket innen samme tema, kan ha hatt et annet fokus og kommet fram til annen empiri. Empirien er inndelt i ulike tema utfra studiens problemstilling og forskningsspørsmål:

Problemstilling:

- *Hvilke syn på de yngste barnas behov legger foreldrene til grunn, når de gjør avtaler i mekling?*

Forskningsspørsmål:

1. *Hvilke syn på foreldreskap har foreldrene når de gjør avtaler for de yngste barna i mekling?*
2. *Hvilken betydning har meklerrollen for hvilke syn på de yngste barnas behov foreldrene legger til grunn i avtalene?*
3. *Hvilke syn på barnas behov handler foreldrene utfra når de gjør avtaler for de yngste barna?*

Empirien presenteres gjennom sitater fra de tre informantene i studien. Utsagnene er hentet fra det innsamlede datamaterialet og er systematisert. Informantenes navn eller kjønn fremgår ikke av sitatene. Informantenes barn er også anonymisert og omtales som barnet eller han/hun. Resultatene som presenteres, er inndelt i følgende tema:

- Felles foreldreskap.
- Meklers erfaring og kompetanse.
- Mors/fars betydning for de yngste barn i og etter samlivsbruddet.
- Samværsordninger for de yngste barna.
- Følge med på barnets reaksjon.
- Rettferdighet i en ny livssituasjon.

6.2 Felles foreldreskap

Samarbeid og det å prate sammen

Alle informantene uttrykker at samarbeid har betydning for hvordan barn generelt opplever samlivsbrudd.

Ja det er jo det å ha altså, måten barna merker skilsmisse mest på er jo hvordan foreldrene samarbeider og hvordan de ikke samarbeider.

En informant uttrykker at foreldrene fortsatt må holde sammen om barnet, og at det er viktig at foreldrene skaper trygghet for barnet i en situasjon hvor det har vært samlivsbrudd.

...går fra at de er født inn i en verden der mamma og pappa bor sammen og så går de fra hverandre, på en så ung alder. Ja så må du jo få barnet til å føle seg trygt og sikkert på den situasjonen da. Og mor og far må jo fortsatt holde sammen på en måte, om barnet. Det er viktig.

En av informantene har erfaring med at foreldrene prater sammen ved uenigheter.

Vi er ganske enige og hvis vi er litt uenige prater vi om det og kommer fram til en enighet. På en måte at sånn og sånn gjør vi det.

En annen informant beskriver samarbeidet slik:

Så det er jo godt sånn sett da i forhold til, når vi først er skilt da at vi er enig i at, jeg tror det er ganske likt og vi prater jo, nå og da på en måte sammen da.

En av informantene uttrykker at kranling mellom foreldrene, samtidig som at barnet har lite samvær med far, kan gjøre at barnet blir utrygt og mindre knyttet til far.

Og da hvis det ikke ser faren så ofte og du ser det at mamma og pappa kranler. Pappa er her ikke så mye. Mamma er her mest. Så kan det være at barnet begynner å få mindre knytta forhold til faren sin, hvis du skjønner hva jeg mener. Kan tenke pappa er slem eller, for hver gang pappa er over så er ikke god stemning.

Felles regler

En av informantene sier at det er bra for barna at det er like regler i begge hjem.

...for det første så blir vi litt sånn enige om litt sånn spilleregler om at det blir mer likt. Og det også er sånn som noe som er vanskelig å få til fordi, en hverdag er jo veldig hektisk, og det beste for de er jo å ha det mest mulig likt egentlig hos begge foreldrene....

En annen informant snakker om sine erfaringer rundt barnets oppførsel. Vedkommende betegner denne oppførselen som «å prøve seg». Informanten uttrykker her et skille mellom å være lei seg og grine for å prøve seg.

Jeg vil at han/hun skal bli et ordentlig barn og at hun/han ikke skal bli vanskelig på det. Hvis jeg lar barnet grine seg til det så vet hun/han jo at det går. Da er det ikke ordentlig. Det er jo forskjell på det å være lei seg og det å prøve seg. For du ser at når barnet bare ligger på gulvet og wææ. Jeg hører at det er skuespill på han/hun.

Videre forteller informanten om en samtale med den andre forelderen. Ifølge informanten fortalte den andre forelderen om samme type oppførsel. Foreldrene snakket sammen om hvordan de skulle løse situasjonen, slik at begge foreldre sendte barnet like signaler på oppførselen.

For barnet var en sånn periode hvor hun/han prøvde å grine til seg alt og barnet skreik og sånt no. Så prata jo vi sånn sammen om det, for det var samme hjemme hos den andre forelderen. Så hvordan skal vi løse det her for vi må jo være like på det, sånn, for å ikke sende barnet miksa signaler.

6.3 Meklers erfaring og kompetanse

Ifølge en av informantene har meklerens erfaring hatt stor betydning, spesielt med et ungt barn.

Det tror jeg har vært ganske viktig at hun har vært så erfaren som hun har vært, når barnet har vært så lite...

En annen informant forteller at et tydelig fokus på barna og at mekleren forteller om erfaringer rundt hva som har fungert for andre, gir trygghet på at avtalene er gode.

... jeg tenker det at det er fint når de forteller om erfaring og hva som har fungert for andre og hva som er, hva de tenker er viktig for barna, at de presiserer at dette er for barna og ja, trygghet på at avtalene som blir gjort, eh, høres bra ut da.

En av informantene uttrykker at mekleren har kunnskap om både foreldre og barns behov.

...de vet jo behovet for barn i forskjellige aldre, og de vet også, er nok også ganske kjent med behovet til foreldrene...

En annen informant sier at mekleren tar hensyn til hva som er best for barna

Jeg føler hvertfall vår mekler er veldig flink til det da å ta hensyn til begge barna da om hva som er best for de og best for de i forhold til både den andre forelderen og meg da....

Meklerens betydning for kommunikasjon mellom foreldrene og for selve avtalen

En av informantene beskriver hvordan mekleren har hatt betydning for at avtalene har blitt gode. Hvis begge foreldrene har vært litt uenige, har mekleren hjulpet foreldrene å finne en løsning. De har blitt enige om flere avtaler for kortere tidsrom. Det har vært bra for barnet at endringene har skjedd gradvis.

...jeg tror det har hatt mye å si fordi at, fordi vi har fått laga så mange gode avtaler at, på noen av de så har vi liksom kanskje ikke vært helt enig, men så har vi liksom, så har hun sagt at ja da er begge litt uenig men dette er liksom det beste da, så har vi blitt, så har vi hatt den avtalen også har vi hatt neste så, og de avtalene mener jeg også har vært det beste for barnet at barnet har fått et så gradvis da, det trur jeg har hatt mye å si for barnet.

En informant fremhever at mekleren hjelper foreldrene med å formidle seg, slik at de forstår hverandre bedre.

Veldig flink hun vi har nå. Hun forstår oss begge og. Og kanskje jeg har litt vanskelig med å sette ord på ting, den andre forelderen og. Eller at vi sier en ting så blir det feil, men hun hører jo, også fullfører hun setningene for oss. Er det det du prøver å si? Ja, ikke sant, så da er det litt lettere å forstå hverandre også.

Ifølge en av informantene bør mekleren ta seg god tid til å høre hvordan barna har hatt det. Det mekleren fanger opp i samtalene kan gi grunnlag for samværet og således ha stor betydning. Det blir ikke så vanskelig hvis foreldrene opplever at det er trygt å snakke sammen.

Det er liksom viktig at mekleren tar seg god tid da til også få høre liksom, åssen det har vært tidligere, og åssen barnet har, har hatt det kanskje da og hvordan de burde ha det og. Så det er liksom, så jeg tror det er mye mekleren på en måte kan fange opp da, og det er, som gir grunnlag da videre for, både de samværsplanene og videre samvær mellom foreldrene og barna da. Så det er mekleren har, tror jeg hvertfall da, veldig sterk innflytelse da på hvordan det kan gå og hvis man føler at det er trygt å snakke om ting så er det ikke så vanskelig...

6.4 Mors/fars betydning for de yngste barna i og etter samlivsbruddet

En av informantene hevder at begge foreldrene er like viktige for barna, men barna er mer knyttet til en person når de er under ett år og fortsatt ammer.

.....så sant begge to kan ta seg av barna like godt, syns, det er ikke noen, ja, man, de er like viktig for barna begge to synes jeg. Når de er så små så, er det jo gjerne en person som de knytter seg kanskje mer til som hvis de er mest vant med en person da. Det er hvertfall sånn jeg har forstått det sånn, særlig når de er under ett år, og, ja de ammer og sånn...

En av informantene uttrykker seg slik om mors betydning:

Og barnet vårt spesielt nå da. Hun/han er jo veldig liten på en måte og det er liksom mye som far ikke kan gi som mor kan gi av mors, altså.

Ifølge en annen informant har barnet allerede et bånd til mor fra svangerskapet og kjenner mor når det blir født. Det er i tillegg en større trygghet rundt mor på grunn av amming og mors permisjonstid. Informanten uttrykker også at barnet roet seg lett med far.

Det er jo barnet er jo ni måneder i magen til moren. De har jo allerede et knytta bånd. Fra da utviklinga starter også da kommer det jo til verden. De kjenner jo allerede igjen

mora si. Merket det veldig godt på barnet vårt, barnet roa seg veldig lett med barnefar. Men hos barnemora si var det jo melk, det var jo puppen, den kjente lukta, så det va jo den kosen da. Så er det jo også det at mor er jo hjemme med de i nesten et år, så det blir jo, mor har jo mammaperm. Så det er jo selvfølgelig, det er jo en mye større trygghet rundt mamma.

En annen informant uttrykker også at graviditeten har betydning for båndet mellom mor og barn.

Nei altså, det er jo mor som har gått gravid med barnet. Det er jo hu som har bært barnet fram da. Så det er jo helt naturlig at det er et spesielt bånd og det. Og det er nok en ekstra trygghet....

Ifølge samme informant tar det lenger tid før far får et sterkt bånd til barnet.

...men at far må jo på en måte, trenger mer tid da kanskje for å liksom komme, sterke bånd far og barn da.

En annen informant hevder at barnet er mye med mor i starten og at det er barnets beste å trappe opp samvær med far gradvis.

Så det er jo mamma fra han står opp til han legger seg. Så selvfølgelig er det viktig å ta det gradvis også kanskje se det litt an. For det er jo for barnets beste da mener jeg.

Videre sier samme informant:

Ja for de har jo. Mamma har jo alltid vært der til enhver tid, hvis du skjønner.

En av informantene uttrykker at den nyfødte babyen deres måtte være sammen med mor første jul/nyttår.

Første jula gikk jo selvfølgelig til mor når barnet ble født i desember, første nyttårsaften også.

I det følgende blir det presentert erfaringer fra samværsordninger for de yngste barna.

6.5 Samværsordninger for de yngste barna

En av informantene uttrykker at det er viktig for barnet å se mye til far, mor og øvrig familie. Informanten fremhever at barnet er knyttet til eldre søsken. Å dele rom med eldre søsken har betydning for barnets trygghet.

Å se mye til mor, mye til mor og mye til far, kjente nære personer, og veldig mye kontakt med bestemor og bestefar fra min side også og, det tror jeg, familiekontakt og eldre søsken, barnet er veldig knytta til eldre søsken. Det ser jeg jo, de har mye glede av hverandre, mm, de deler jo rom og, jeg tror det kanskje har litt, at det er trygt for barnet da.

Ifølge samme informant har det vært viktig at barnet har fått følge eldre søsken når det har hatt samvær med foreldrene.

Ja, det tror jeg er veldig viktig at de har fått være, følge hverandre da, at ikke de har blitt splitta opp i dette, disse avtalene, at de på en måte, jeg føler jo de hører sammen, de er jo søsken, så det tenker jeg er viktig, at de får være sammen.

Ifølge en annen informant har det hyppige samvær med begge foreldrene fungert bra. Informanten har inntrykk av at barna husker foreldrene bedre ved hyppige samvær, selv om det ikke er så bra for de yngste barna å flytte mellom to hjem.

....det vi har gjort har fungert da med å ha hyppig samvær begge to, fordi da får, er de altså jeg vet ikke hvor mye de klarer å huske fra tid tilbake og sånne ting men jeg hvertfall inntrykk av at de husker hvertfall lettere når man ser hverandre oftere, enn kanskje det negative med at man, det er jo ikke veldig positivt selvfølgelig å flytte base på en måte så ofte....det føles ut som det har hvertfall gått greit for barnet....

Samme informant uttrykker at det kan bli mye «fram og tilbake» for barnet:

Nei altså, det kan jo være sånn selvfølgelig ett av to det, at det selvfølgelig blir veldig mye skifting av hus. Så det er sikkert litt sånn positivt og negativt om det.

En annen informant sier at foreldrene og mekler var enig i at delt samværsordning ikke er bra for de yngste barna.

...når vi har vært her, så har jo vi fått høre at sånn, ja for 50/50 er uaktuelt i den alderen her. Ja det var liksom det første vi fikk høre. Ja selvfølgelig, det var vi jo alle enige om.

En annen informant uttrykker at det er viktig for de yngste barna å treffe begge foreldre ofte. Ifølge informanten har de nå en samværsordning som fungerer godt, hvor foreldrene treffer barna jevnlig.

Nå har jo vi annahver dag også annahver helg da. Og det syns jeg egentlig fungerer veldig bra for de små. Fordi, da får de møtt liksom begge jevnlig også.

6.6 Følge med på barnets reaksjon

De yngste barna kan gi uttrykk for hvordan de har det

En av informantene er usikker på hvor mye de yngste barna kan uttrykke av egne tanker og meninger rundt hvordan de opplever foreldrenes samlivsbrudd.

...kanskje de sitter for seg sjøl og lager sin egne tanker rundt det, eller meninger og som de kanskje ikke helt ikke får uttrykt selv....

En annen informant forteller at barnet er tydelig på hvordan det har det utfra om barnet smiler, gråter, spiser og sover godt. Vektkurve på helsestasjonen blir også nevnt som en indikasjon på om barnet har det bra.

...jeg føler det har vært veldig lett å se på barnet at om det har det bra eller ikke, han/hun er veldig tydelig på det. Barnet viser mye uttrykk og ja, smiler mye og vært lite, eh, trist da sånn, han/hun har grått hvis det har vært sulten eller trøtt og. Ellers så har barnet på en måte smilt og vært glad og sovet godt og spist godt og, ja og lagt på seg godt og fulgt kurven sin godt på helsestasjonen, alle sånne ting, som jeg kunne se da.

En annen informant fremhever at barnet kan kommunisere på sin enkle måte og at den voksne kan forstå det barnet gir uttrykk for.

Nei altså hun/han er veldig simpel om du skjønner. Han/hun peker på ting hvis han/hun trenger noe. Barnet sier ifra. Du merker det veldig på barnet hvis noe er galt. Hun/han er flink til å prøve å kommunisere med deg på sin måte da.

Ifølge en av informantene kan ikke de yngste barna uttrykke seg så godt verbalt, da blir det viktigere at de voksne leser barnets fysiske uttrykk. Vedkommende uttrykker at det å ha barn fra tidligere gjør informanten tryggere i foreldrerollen.

De gjør det når de ikke kan uttrykke seg så godt verbalt da, så ser man, må man jo følge med på andre uttrykk, om fysisk og men barnet vårt har vært veldig syns jeg da lett å lese sånn uttrykksmessig også da, så, det har vært veldig godt med dette barnet, føles sikkert litt i forhold til at jeg har mere erfaring fordi jeg har et barn fra før også da, føler meg litt mer trygg i min rolle som forelder enn kanskje første gang.

Se an barnets reaksjon og gjøre endringer gradvis

Ifølge en av informantene kan samlivsbrudd medføre store omveltninger i livet til de yngste barna. Barna skal ikke bo sammen med begge foreldrene og samtidig får noen barn to nye hjem. Informantene poengterer viktigheten av at endringene i barnets liv skjer gradvis.

...så hvis begge flytter fra det huset som barna har bodd i atte det, bare det vil jo være en stor omveltning, også skal ikke, skal ikke begge, også skal de ikke se foreldrene sine samtidig hele tida og, ja. Jeg trur kanskje det, så sant det lar seg gjøre, prøve å gjøre sånne flytting og sånn ting gradvis.

En av informantene uttrykker at foreldrene må tilpasse seg barnets dagsform. De yngste barna kan bli stresset dersom det blir mye fram og tilbake mellom foreldrene. Her nevnes også at foreldrene må se an om barnet er slitent etter barnehagen.

Vi må se an formen til barnet når hun/han kommer fra barnehagen, om han/hun er sliten. Eller hva han/hun ønsker ut av dagen. Se an formen til barnet. For barnet har mye som hun/han har, er gjennom i løpet av en dag også. Også er han/hun sliten også kommer pappa og henter barnet. Så tar pappa barnet med hjem eller på en lekeplass. Også har han/hun et par timer, også hjem til mamma igjen. Også skal han/hun liksom sove igjen. Det blir veldig mye sånn derre att og fram, også er barnet slitent fra før av. Så det blir kanskje litt sånn stress.

En av informantene er opptatt av tilbakemeldinger fra barnehagen som viktig referanse til hvordan barnet reagerer på endringene de opplever.

...og jeg hører ikke noe spesielt i barnehagen at barnet er noe annerledes enn andre og det er på en måte litt sånn referanse kanskje sånn og da.

Ifølge en av informantene ville store endringer i barnets væremåte ettersom avtalene endret seg, gjøre informanten bekymret.

...hvis barnet har vært på en måte, merker det hva slags lynne han/hun har litt temperament eller så, hvist det var veldig endring i det da ettersom avtalene endra seg, da hadde det bekymra meg, ja.

Alle informantene fremhever at det var viktig å endre samvær gradvis ut fra barnets reaksjon. En informant sier det slik:

Det som var viktig for meg var at jeg så at vi, at det ble en jevn overgang da...at man stadig tar evaluering på hvordan barna reagerer på det og ser åssen faktisk fungerer.

En annen informant beskriver hvordan barnet startet med overnattingssamvær:

Du må jo se an barnets reaksjon på dette da. For det vi starta jo med overnatting fra en lørdag til søndag. Annenhver lørdag til søndag. Det var sånn overnatting starta. Og det gikk jo kjempebra. Og far ble mye mer knytta til barnet når far hadde barnet på overnatting. Så det tok en tre fire overnattinger, så spurte mor om far kanskje kunne tenke seg å hatt ei hel helg. Så sier far gjerne det, ja ok når starter vi?

En av informantene sier at det er viktig at barna ser mye til begge foreldrene, dersom begge ivaretar barna på en god måte. Informanten uttrykker at foreldrene som har hatt en ujevn fordeling før bruddet, bør endre samværet gradvis.

Mm, jeg tenker det er, at, ja, sånn som begge to er veldig godt i stand til å ta seg av barna, så tenker jeg det er viktig at de ser mye til begge to og at de tar ting gradvis da hvis det har vært en ujevn fordeling fra begynnelsen av....

Alle informantene uttrykker at de lagde flere samværsavtaler i den første perioden etter bruddet. En informant beskriver denne prosessen slik:

Barnet bodde hos den ene og det starta vel med, eh, noen timer i, flere ganger, vi begynte aller først med veldig smått, noen timer i uka, også økte vi på, vi lagde flere avtaler.

En annen informant sier:

...vi tok det vel egentlig pent og gradvis og heller gjorde korte intervaller da med avtaler.

6.7 Rettferdighet i en ny livssituasjon

Samlivsbrudd en ny situasjon for foreldre og barn

En av informantene uttrykker at foreldre vil være sammen med barna sine hele tiden.

Informanten peker på at det likevel har vært viktig å ta hensyn.

Nei altså i starten, man har jo lyst til å være med barna sine hele tida, for det er jo sine egne barn. Det er jo den første tanken, men når det på en måte blei som det blei sånn i ettertid, så er jeg jo veldig på en måte glad for det da. Da har vi, det er liksom jeg føler det er veldig viktig, å ta hensyn.

En av informantene beskriver samlivsbruddet som en ny situasjon for begge foreldrene. Ifølge informanten hadde den ene forelderen en større del av omsorgsansvaret før bruddet, noe som vanskeliggjorde en enighet om omsorgsfordelingen etter bruddet. Erfaringer med at samværsordningen har fungert godt, har medført at foreldrene har blitt tryggere og at det nå er lettere å komme til enighet om samvær.

Ja det var det, en av foreldrene syntes nok at det ble litt lite samvær og den andre synes det var mer enn nok i begynnelsen, ja, så det var vel bare atte det var så nytt for oss begge to da, og at det var så veldig ujevnt fordelt, så da var vi nok minst enig, men etter hvert som, veien har gått så har vi jo begge sett at det fungerer da og følt oss mer trygge på det da, mm. Så da er det igjen at mekleren vår har hatt mye å si da.

En rettferdig fordeling

En annen av informantene formidler at det er forskjell på hvordan menn og damer tenker rundt samvær. Menn vil ha mye samvær, fordi de ikke vil være mindre verdt for barnet. Damer er mer opptatt av at det ikke skal bli for mange samværsbytter.

Så jeg merker jo at det at mannfolka de vil ha mest mulig samvær, fordi de får minst mulig samvær, og kvinnene mener jo det at det vil være veldig stress for et barn å bo i koffert sånn att og fram. Og jeg tenker at hvis alle menn går litt i seg sjøl, så er de nok enig i det. Men jeg tror kanskje det at menna tenker sånn at hvorfor skal det være sånn at jeg er minst verdt for barnet.

Ifølge en annen informant bør barna ha like mye samvær med begge foreldrene, slik at det ikke legges føringer for at barna skal like den ene forelderen bedre.

I hvertfall likt i utgangspunkt med begge to da. Jeg føler det gir størst grunnlag for at, for at det ikke skal bli forskjell hvertfall da. At det blir like, like premisser da, at det liksom, at det ikke blir sånn at man nesten legger føringer da, for at du skal like mamma bedre da fordi du er jo litt mer hos mamma, eller, eller at du er litt mindre hos pappa.

En av informantene poengterer at det er rettferdig at foreldrene har samvær med barna i forbindelse med jul og nyttår hvert annet år.

Så kom neste år, og så nå i år da, så diskuterte vi i mars, da mente den andre forelderen at vedkommende skulle ha julaften i år og og at jeg skulle få nyttårsaften. Også sier jeg at annenhvert hadde jo vært rettferdig.

I dette kapitlet har jeg presentert det empiriske materialet i studien. I neste kapittel diskuteres temaene fra analysen i lys av juridisk rammeverk, aktuell teori og forskning.

7 Diskusjon

I dette kapittelet rettes fokus mot diskusjoner som temaene fra analysen peker mot. Temaene fra analysen er: Felles foreldreskap, meklers erfaring og kompetanse, mors/fars betydning for de yngste barna i og etter samlivsbruddet, samværsordninger for de yngste barna, følge med på barnets reaksjon og rettferdighet i en ny livssituasjon.

Det informantene har vektlagt da de gjorde avtaler i mekling, drøftes i lys av juridisk rammeverk, aktuell teori og forskning. I analysen fremkommer det at informantenes syn på de yngste barnas behov, har sammenheng med det meklere bringer inn i samtalen. I del 7.1 vil jeg derfor diskutere meklerens betydning for hvordan foreldrene handler når de inngår avtaler i mekling. Her diskuteres meklerrollen som «ekspertposisjon» opp mot en «ikke-vitende» posisjon. Det informantene vektlegger når de gjør avtaler i mekling, peker på diskusjoner innen ulike diskurser om omsorg for barn og foreldreskap. I del 7.2 vil jeg diskutere biologiske fortrinn når foreldre deler på omsorgen for de yngste barna. Videre diskuterer jeg et kjønnet foreldreskap. I del 7.3 diskuteres vektleggingen av diskurser som fremmer og hemmer likestilling i foreldreskapet, når foreldrene til de yngste barna tar avgjørelser i mekling. I denne diskusjonen aktualiseres også individualiseringens betydning for foreldre/barn-relasjonen i et samlivsbrudd. I del 7.4 diskuteres samværsordninger for de yngste barna. Diskusjonen kommer inn på ulike syn rundt «barnets beste» når foreldrene til de yngste barna inngår avtaler i mekling.

7.1 Meklerens posisjon

En av informantene i studien uttrykker at meklere har hatt betydning for at avtalene har blitt gode. Ved uenigheter har meklere vært til hjelp for komme til en løsning. Informantene formidler at avtaler som er gjort for kortere tidsrom, gjør at endringene for de yngste barna skjer gradvis. Ifølge en av informantene i studien, gav meklere foreldrene hjelp til å formidle seg og fullførte setningene deres. Vedkommende uttrykker at dette var til hjelp, slik at foreldrene forstod hverandre bedre. Informantenes beskrivelser av meklere aktualiserer en diskusjon om meklerens posisjon. I neste avsnitt vil jeg komme inn på denne diskusjonen.

Har meklere ekspertkunnskap, som innebærer en forståelse av foreldrenes samlivsbrudd og hva som er best for barna? Eller er foreldrene eksperter på sin egen livssituasjon, fordi de «vet

hvor skoen trykker»? Mekler har en annen rolle enn en terapeut, det finnes imidlertid likheter da meklingsfaget i stor grad er forankret i terapeutiske tradisjoner, her også familierapeutisk teori (Tjersland & Gulbrandsen, 2010:693). Jeg har derfor valgt å diskutere meklers posisjon opp mot et begrepet «ikke-vitende posisjon», som ble redegjort for i teorikapittelet. Begrepet er hentet fra språkssystemisk tilnærming til terapi. Denne retningen preges av at klienten er ekspert på sin unike livssituasjon (Johnsen & Torsteinsson, 2012:153-154). I en meklingskontekst innebærer en «ikke-vitende posisjon», at meklere ikke kan vite hva klientene vil si eller hva de har opplevd. Innen denne retningen er åpne spørsmål med tanke på å oppnå dialog, meklers viktigste redskap, slik at klienten skal kunne utdype sin unike historie (Johnsen & Torsteinsson, 2012:153-154). Den relasjonelle konteksten historien blir fortalt i, preger også det mekleren oppfatter. Det betyr at historien som klienten forteller blir oversatt gjennom meklers sanser og erfaringer (Andersen, 2005). Ut fra meklers begrensede informasjon, kan derfor ikke mekleren gi klientene råd utfra ekspertkunnskap om forståelse av samlivsbrudd og hva som er best for de yngste barna. Mekleren kan innen denne retningen oppfattes som en ekspert på prosess, og foreldrene som ekspert på innholdet som er unikt for deres spesielle livssituasjon.

Ifølge en av informantene er det hjelpsomt at mekleren er erfaren og innehar ulike kunnskaper om barn og foreldre og «gjetter på hva foreldrene prøver å si». Det kan innebære at meklere også bør være eksperter på innholdet, som kan bety forståelse av samlivsbruddet og hva som kan være best for de yngste barna. Lovverket beskriver tjenesten slik: «Familievernet er en spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt» (Familievernkontorloven, 1997, § 1). I forskrift om mekling beskrives meklers kompetanse på følgende måte:

Mekler må ha gode kunnskaper om voksnes og barns reaksjoner i og etter samlivsbrudd. Mekler bør være godt orientert om faglige og juridiske spørsmål som er relevante i forhold til saksfeltet, så som barne- og familiepsykologi, relevant forskning, meklingsmetodikk, lover og forskrifter mv (Forskr om mekling etter ekteskapsl. og barnel., 2006, § 4).

Mekleren skal i sin rolle forvalte lovverk og inneha kunnskap om barn, foreldre og samlivsbrudd. I tillegg bør mekleren ha kunnskaper om faglige tema, som barne- og familiepsykologi. I lovverket defineres meklers posisjon som en spesialistposisjon og ikke som en «ikke-vitende posisjon». Etter min oppfatning defineres mekleren her som en ekspert

på innholdet i meklingen. Meklere kan allikevel være opptatt av det unike hos klientene sine, gjennom å anvende en «ikke-vitende posisjon». Johnsen og Torsteinsson (2012:155) hevder at terapeutens forforståelse, erfaring og teoretiske kunnskap, ikke står i motsetning til synet på klienten som unik. På den annen side, hevder Bertrando (2007:38) at terapikonteksten bekrefter ekspertrollen, og at valg av «ikke-vitende posisjon» strategisk fundert fra terapeutens side. Øvreeide (1997:119) uttrykker at terapeutiske relasjoner er komplementære fordi maktforholdet gjør en symmetrisk relasjon umulig. Han hevder at fagpersonens uttalelser kan bli sett på som autoritative og derfor oppfattes annerledes enn i en mer symmetrisk relasjon.

Min oppfatning av diskusjonen, er at flere forhold bekrefter meklerens ekspertrolle. Mekleren må både styre meklingsprosessen og ha kunnskap om innholdet i meklingen. Dette bekreftes i lovverket og i selve meklingskonteksten. Sammenliknet med mekleren har foreldre lite erfaring med en slik situasjon, dersom de ikke har gjennomgått samlivsbrudd tidligere. Mekleren har på sin side møtt mange foreldrepar og barn som har opplevd en familieförändring. Informantene i studien fremhever at mekleren både hadde kunnskap om foreldre og barns behov, og var flink til å ivareta det beste for foreldre og barn. Meklere som anvender sin erfaring og forteller om hva andre foreldre har valgt i en liknende situasjon, kan således være hjelpsomt. Selv om mekling ikke har samme formål som en terapeutisk samtale, er min oppfatning at meklingsamtaler likevel kan ha en terapeutisk virkning. Dersom foreldre og barn får mer forutsigbarhet i noe som kan oppleves som en krisesituasjon, kan medlemmene i familiesystemet få det bedre. Slik jeg forstår det, kan empirien illustrere at mekler bør ha ekspertkunnskap om innholdet i meklingen. Hvordan mekler anvender denne kunnskapen kan ha betydning for hva foreldrene legger til grunn i avtaler for de yngste barna i mekling. På den annen side fremhever en «ikke-vitende posisjon», at foreldrenes beskrivelser og unike livssituasjon bør få stor plass i en meklingsamtale.

Sammendrag

Diskusjonen i kapittel 7.1 har omhandlet meklerrollen som «ekspertposisjon» opp mot en «ikke-vitende» posisjon. Her har jeg diskutert hva lovverket sier om meklerrollen, anvendt aktuell teori for å belyse informantenes uttalelser og kommet med egne betraktninger rundt diskusjonen.

7.2 Biologi og kjønnet foreldreskap

Studiens datamateriale peker på diskusjoner om biologisk fortrinn og kjønnet foreldreskap. Jeg vil i det følgende trekke frem disse to diskusjonene.

7.2.1 En diskusjon om biologiske fortrinn

Informantene kommer med flere utsagn om at barnet har et bånd til mor allerede fra svangerskapet. Det fremkommer i informantenes uttalelser at det er større trygghet rundt mor på grunn av amming og mors permisjonstid. En av informantene hevder at det var en selvfølge at den nyfødte babyen skulle være sammen med mor første jul og nyttår. På samme tid hevdes det at foreldrene er like viktige for barna, og en av informantene sa at barnet roet seg lett med barnets far. De ovennevnte utsagnene kan tyde på at informantene befinner seg innen en biologisk diskurs, som gir biologiske slektsbånd fortrinn fremfor sosial og psykologisk tilhørighet (Øfsti, 2010:18).

Utsagnene i empirien antyder at barnet er mer knyttet til mor første leveåret. Informantene henviser til naturen/ det naturlige i utsagnene, som alle betinger et biologisk slektskap mellom barn og foreldre. Informantenes utsagn antyder at mor har en spesiell posisjon som er uavhengig av personlige relasjoner. Det fremkommer av informantenes uttalelser at dette gjelder i starten av barnets liv, fordi det tar lengre tid før barnet knytter bånd til far. Dette kan tyde på at mors biologiske bånd til de yngste barna har et fortrinn, når foreldre utarbeider avtaler i mekling. Far har også en biologisk relasjon til barnet, noe som ble fremhevet av den ene informantene. Koch og Walstad (2005:59) uttrykker at moderne menn og kvinner kan ivareta omsorgen for de yngste barna godt. De hevder imidlertid at det er en biologisk avhengighet mellom mor og det nyfødte barnet. Hormonelle forhold knyttet til svangerskap, fødsel og eventuell amming har betydning for avhengighetsforholdet mellom mor og barn (Koch & Walstad, 2005:59). Informantene i studien referer til bånd fra svangerskapet, amming og mors permisjonstid når de sier at barnet må være mye med mor i starten. Det er min oppfatning at informantenes syn er i tråd med Koch og Walstad (2005) sine synspunkter, som fremhever den biologiske avhengigheten mellom mor og barn. Øfsti (2010:18) tar opp denne diskursen når hun anvender ordtakene: «blod er tykkere enn vann». Diskursen kan innebære begrensninger i synet på adopterte barn, fosterbarn og i tilfeller der biologisk mor er uegnet som omsorgsperson.

Innholdet i det informantene tar opp er, slik jeg oppfatter det, betydningen svangerskapet, amming og permisjon har for omsorgsutøvelsen. Jeg velger her å komme med egne betraktninger rundt innholdet i det informantene uttrykker. Svangerskapet innebærer en biologisk forskjell mellom foreldrene før barnet er født. Amming blir også nevnt som en forskjell mellom kjønnene, her har far noen fysiske begrensninger. Det innebærer imidlertid ikke at barnet må være sammen med mor hele tiden. Dersom mor ikke ammer barnet, betyr det at den biologiske forskjellen i omsorgsutøvelsen mellom kjønnene opphører? Informantene peker på at ammingen er trygghetsskapende. I tilknytningsteori vektlegges barnets tilknytningsatferd, som er barnets språk og en søken etter behovstilfredstillelse (Killén, 2003:584). Erfaringene barnet gjør seg i møtet med sine omsorgspersoner etablerer seg som indre arbeidsmodeller, som har betydning for barnas relasjonelle fungering i voksen alder (Killén, 2003:574). Foreldre kan betrakte amming som en av mange måter å møte barnets tilknytningsatferd på. På den annen side kan fedre også møte barnets tilknytningsatferd gjennom nærhet og trøst. Foreldre kan i stor grad velge hvordan de fordeler foreldrepermisjonen, hva foreldre flest velger å gjøre er en annen sak. Min oppfatning er derfor at informantene uttalelser aktualiserer en biologisk diskurs. Ifølge Jørgensen og Phillips (1999) finnes det ikke noe sted utenom diskursene, vi kan derfor ikke løsrive oss fra dem. Vi snakker, føler og handler ut fra det repertoar av diskurser som til enhver tid er tilgjengelig for oss (Øfsti, 2010). Har mor biologiske fortrinn i omsorgsutøvelsen for de yngste barna, eller er informantenes uttalelser et uttrykk for handlingsvalgene som befinner seg innen de rådende diskursene i samfunnet vårt? Dette spørsmålet drøftes videre i diskusjon om et kjønnnet foreldreskap.

7.2.2 Diskusjon om et kjønnnet foreldreskap

En av informantene hevder at det tar lengre tid før barnet knytter et sterkt bånd til far. Ifølge informantene er det best for barnet å bo mest hos mor i starten, og gradvis trappe opp samvær med far. Informantene har forskjellig syn på kvinner og menn som omsorgspersoner for de yngste barna. Hennem (2006:35) hevder at ulike diskurser gjør kjønn relevant i omsorgen for barn og at diskursene reproducerer et kjønnsulikestilt foreldreskap. Hun antyder at det i dagens samfunn er barneprojektet, som innebærer å gi barn best mulig oppvekstvilkår, som legitimerer et kjønnsulikestilt foreldreskap (Hennem, 2006:51-52). En idé om at foreldrene har ulike bidrag i sitt foreldreskap, kan bekrefte forskjellen mellom kjønnene i omsorgen for barn (Hennem, 2006:42). Kjønn virker å ha hatt en betydning da informantene i studien

gjorde avtaler i mekling. Betyr det at kvinner er bedre egnet som omsorgspersoner for de yngste barna? Et slikt syn kan innebære begrensninger for avgjørelser som blir tatt. Det blir spesielt tydelig når mor ikke er egnet som omsorgsperson. Ifølge Haavind (2006) var den rådende oppfatningen på syttitallet at kvinner hadde bedre forutsetninger enn menn, til å møte de yngste barnas behov. Dette synet kom også til uttrykk i lovverket gjennom «morspresumpsjonen», som ble opphevet i barneloven i 1981 (NOU 2008:9 s. 106). Haavind (2006) uttrykker at denne oppfatningen nå er svekket, og at mye tyder på at det er den mellommenneskelige kontakten som stimulerer barna til utvikling. Slik kontakt er ikke nødvendigvis avhengig av kjønn, og fedrene kan derfor ikke holdes utenfor i omsorgen for de yngste barna. Kjønn bør være et forhandlingstema mellom foreldrene, heller enn å fastslå at det er stabile forskjeller mellom kvinner og menn, hevder Haavind (2006). Dette leder oss inn i en diskusjon om betydningen av fars relasjon til de yngste barna.

7.2.3 Er fars relasjon til de yngste barna viktig?

En av informantene sier at krancling mellom barnets foreldre, sammen med lite samvær kan påvirke barnets tilknytning til far. Det informantene sier, peker mot en diskusjon om relasjonen mellom far og de yngste barna. Som jeg var inne på i teorikapittelet har lovendringene hatt som mål å styrke relasjonen mellom far og barn (Hennum, 2006:35). En diskurs om en nærhetsgivende omsorg fremhever perspektiver der familiens nære relasjoner står sentralt (Hennum, 2006:46). Far/barn-relasjonen kan anvendes som et argument for å bli tilkjent tid sammen med barnet i avtaler som gjøres i mekling. Diskursen, som tematiserer den emosjonelle nærheten mellom far og barn, kan derfor komme til uttrykk i en meklingskontekst. Har avtalene som gjøres for de yngste barna i mekling betydning for relasjonen mellom far og barn? Fabricius (2016) sin forskning viser at barn som var under ett år og barn i toårsalder, som hadde overnattingssamvær med begge foreldrene har mer og bedre kontakt med far i voksen alder. Tilliten til resultatene i denne forskningen er imidlertid lav, og det er behov for studier med longitudinelle forskningsdesign for å si noe om hvordan samvær påvirker tilknytningen til foreldrene (Blaasvær et al., 2017). Relasjonen mellom far og de yngste barna ble vektlagt da informantene gjorde avtaler i mekling. Diskusjonen viser at lovendringer og diskurser som tar opp emosjonell nærhet i familierelasjoner, kan prege synet på de yngste barnas behov når foreldre gjør avtaler i mekling.

Sammendrag

I kapittel 7.2 har jeg diskutert informantens utsagn i lys av en biologisk diskurs, en diskurs om et kjønned foreldreskap og en diskurs om en nærhetsgivende omsorg. Her har jeg diskutert diskursenes relevans når foreldre utarbeider avtaler for de yngste barna i mekling. I neste delkapittel vil jeg komme nærmere inn på likestilling mellom kjønnene og barns sosiale posisjon.

7.3 En diskusjon om likestilling og barns sosiale posisjon

Som jeg var inne på i teoridelen, kan diskurser om barnas sosiale posisjon, kjønn og foreldreskap synliggjøre spenninger og motsetninger når foreldrene gjør avtaler i mekling. Ifølge Hennum (2006:35) er kjønn relevant i de ulike diskursene om barn og foreldreskap. I denne delen diskuteres informantenes uttalelser i lys av disse diskursene.

En informant uttrykte at foreldre vil være sammen med barnet sitt hele tiden, men at hensynet til barnet er viktigst. Denne uttalelsen retter fokuset mot en diskusjon om de yngste barnas sosiale posisjon og rettigheter i et samlivsbrudd. Som jeg refererte til i teoridelen har barns sosiale posisjon endret seg betraktelig gjennom de siste århundrene. Individualisering og globalisering har satt fokus på barn og deres rettigheter (Jans, 2004:29). Hennum (2006:38-39) hevder at det, innen en diskurs om det sårbare barn, nettopp er kunnskapen om barnets behov som definerer foreldrenes roller. Synet på barn som behovsvesener, kan altså ha betydning for hvordan foreldreskapet defineres (Hennum, 2006). Informantens utsagn om at hensynet til barnet er viktigst, kan innen denne diskursen bety at barnet har rett på den best mulige samværsordningen, uavhengig av foreldres ønsker og behov. Kunnskapsutviklingen om barns behov kan, ifølge Hennum (2006:45), føre til et «grenseløst foreldreskap», der det knyttes stadig større forventninger til foreldrerollen. Dette kan føre til at foreldrene velger en tradisjonell, komplementær organisering av foreldreskapet (Hennum, 2006:45). I neste avsnitt vil jeg diskutere organiseringen av foreldreskapet for foreldre som bor i to hjem.

7.3.1 Rettfærdighet og et likestilt foreldreskap

I presentasjon av det empiriske materialet, refererte jeg til en informant som hevdet at menn og kvinner tenker forskjellig om samvær. Informanten uttrykte at menn som har lite samvær, kan føle at de er mindre verdt for barnet. Kvinnene ville, ifølge informanten, ikke ha for

mange samværsbytter. Informanten reflekterer her rundt forskjeller i hvordan kvinner og menn ser på samvær. En annen informant uttrykker at det er viktig at barnet har like mye samvær med begge foreldrene, slik at det ikke legges føringer på hvem barnet skal like best. Dette utsagnet kan innebære at det er rettferdig at foreldrene er likestilte overfor barnet. Et annet, liknende eksempel, var utsagnet om at det er mest rettferdig at foreldrene har barnet hver annen jul og nyttår. Etter min oppfatning, peker disse utsagnene på en diskusjon om likestilling mellom foreldrene i omsorgen for barn.

Individualiseringen i samfunnet har ifølge Jans (2004:28) bidratt til en fragmentering av familien som klassisk institusjon. Andersen (2003:13) hevder at individualisering har ført til økt likestilling mellom kvinner og menn i omsorgen for barn. Han argumenterer for at det heteroseksuelle parforholdet ikke lenger den eneste aksepterte rammen for omsorgsutøvelse, selv om kjernefamilien fortsatt er den dominerende samlivsformen. Synet på samlivsstatus og kjønn har derfor ikke samme betydning som tidligere for om barna blir ivaretatt (Andersen, 2003:14). Foreldreskapet har satt et tydeligere fokus på foreldrenes individuelle forhold til sine barn (Andersen, 2003:14). Andersen (2003:14) hevder videre at foreldreskapet, som tidligere ble regulert av ekteskap og parforhold, i større grad reguleres av samfunnet. I neste avsnitt vil jeg diskutere implikasjoner av fokusering mot et individuelt foreldreskap.

Informantenes uttalelser tyder på at det kan være vanskeligere å bli enig om samværet, hvis den ene hadde større del av omsorgsansvaret før bruddet. I denne sammenhengen vil jeg reflektere over relasjonen mellom foreldrene og barnet etter samlivsbrudd. Kan bruddet føre til at relasjonen til barnet blir viktigere for den forelderen som hadde minst ansvar for omsorgsoppgavene før bruddet? Familieforandringen innebærer at denne forelderen får nye omsorgsoppgaver for barnet, noe som også skaper nye forutsetninger for relasjonen mellom den voksne og barnet. Barnet skal ikke lenger ivaretas av foreldre som bor i samme hjem. De fleste barn får etter hvert to hjem, som begge må kunne ivareta barnets behov. Dersom det blir et større fokus på foreldrenes individuelle forhold til sine barn, kan det tenkes at foreldrenes syn på seg selv som foreldre, blir enda viktigere etter et samlivsbrudd. Etter min oppfatning, kan foreldrenes individuelle forhold til sine barn bli aktualisert i et samlivsbrudd, fordi barnet til enhver tid bor hos en av foreldrene.

Informantens utsagn, om at foreldre med lite samvær kan føle seg mindre verdt for barnet, sier nettopp noe om ovennevnte. At foreldre vil tilbringe mer tid med barnet er sjelden en problemstilling i familiesamtaler jeg har hatt med samboende eller gifte foreldre. Mye tyder

på at foreldre som bor sammen, ikke er like opptatt av hvem som tilbringer tid sammen med barnet. Hvem av foreldrene som til enhver tid er sammen med barnet, blir oftest ikke sett i sammenheng med de yngste barnas behov når foreldrene bor sammen. En familiesituasjon der foreldre bor i to hjem, kan således innebære større fokus på foreldrenes individuelle forhold til de yngste barna. Jeg antar at fokuset på foreldrenes individuelle forhold til barnet kan ha betydning for foreldrenes syn på eget foreldreskap og de yngste barnas behov, når avgjørelser om samvær tas. Utsagn som innebærer at det er mest rettferdig at foreldrene er likestilte overfor barnet, kan derfor sees i lys av fokuset på foreldrene som individer og nye institusjonelle rammer for foreldreskap. Et eksempel på at samfunnet også regulerer foreldreskapet mot en mer likestilling i omsorgsoppgaver for barn, er endringer i lovverket. Fra januar 2018 endret stortinget barneloven for å likestille foreldrene som omsorgspersoner og styrke barns samvær med begge foreldrene (Barnelova 2018, Barne- og likestillingsdepartementet 2016). En av endringene i loven er at delt bosted nevnes først som en av de bostedsordningene som foreldrene kan velge. Denne bostedsordningen likestiller foreldrenes juridiske avgjørelsesmyndighet for barnet (Barnelova 2018). Likestillingen i omsorgen for barn er en ønsket utvikling fra samfunnets side (Hennum, 2006:35). I neste avsnitt vil jeg diskutere implikasjoner ved det likestilte foreldreskapet.

7.3.2 En diskusjon om et likestilt foreldreskap

En av informantene tematiserer sine erfaringer med det vedkommende beskriver som at barnet «gråter for å prøve seg». Informanten beskriver et skille mellom å være lei seg og grine for å prøve seg. Videre uttrykkes viktigheten av at barnet møtes likt på denne oppførselen av begge foreldrene. Informanten tok opp temaet med den andre forelderen, som fortalte om liknende erfaringer med barnet. Det beskrives at foreldrene fikk en felles tilnærming, slik at barnets oppførsel ble møtt med lik respons i begge hjem. Det informanten uttrykker, kan være en mening om at de yngste barna har behov for samme grenser hos begge foreldrene. I teorikapittelet redegjorde jeg for en diskurs om autoritet i barneoppdragelse. Et perspektiv her er at far har foretrukne egenskaper i sin autoritetsutøvelse og grensesetting for barn (Hennum, 2006:48-51). Eksempelet som informanten forteller om, vitner om at mors autoritetsutøvelse ble anerkjent på lik linje med fars. Det kan tyde på at foreldrene i eksempelet tilstreber et likestilt foreldreskap i tråd med likestillingsprosjektets politiske mål (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016, s.1, Hennum, 2006). Foreldrenes kjønnssystem er underordnet og likestillingsprosjektet utfordrer derfor ideen om at foreldrene har ulike bidrag

i sitt foreldreskap (Hennum, 2006:42). Lars Smith (2010) argumenterer for at barn som har to primære tilknytningspersoner der barnet overnatter hos begge, står i fare for å miste viktige omsorgserfaringer. Dette begrunner han med at begge hjemmene blir presset til å tilfredsstille barnets primære tilknytningsbehov, som fremmer barnets trygghet og tilfredsstillelse av fysiske behov. Smith (2010) hevder at barnet da kan gå glipp av relasjonserfaringer som fremmer kognitive og sosiale ferdigheter som utvikles når barna har en trygg base for utforskning og lek. Det Smith påpeker er, etter min oppfatning, utfordringer med et likestilt foreldreskap. Som en følge av samlivsbruddet endres premissene i foreldreskapet, begge foreldre må ha et fokus på å ivareta primære tilknytningsbehov. Samlivsbruddet kan derfor i seg selv gi nye utfordringer for foreldre som vil opprettholde et komplementært foreldreskap. Empirien i denne studien illustrerer at foreldre kan velge å vektlegge et likestilt foreldreskap, som et utgangspunkt for samarbeid om barneoppdragelse for de yngste barna.

Sammendrag

I kapittel 7.3 har jeg diskutert om synet på barn som behovsvesener har betydning for foreldreskapet. Videre har jeg diskutert om samlivsbrudd medfører et større fokus på foreldrenes individuelle forhold til sine barn. Så ble det diskutert om likestilling mellom kjønnene utfordrer ideen om at foreldrene har ulike bidrag i sitt foreldreskap. Her drøftet jeg et synspunkt fra tilknytningsforsker Lars Smith, om at barn kan miste viktige omsorgserfaringer ved å organisere omsorgsfordelingen utfra to primære tilknytningspersoner. I neste delkapitlet diskuteres syn på hva som kan være gode samværsordninger for de yngste barna.

7.4 Samværs – og bostedsordninger for de yngste barna

En av informantene hevder at det er bra for de yngste barna å se mye til begge foreldrene og øvrig familie. Informanten uttrykker videre at de yngste barna kan være knyttet til eldre søsken, og de bør få følge dem ved samvær. Informantene sier de har erfaring med at hyppige samvær har fungert bra. En informant sier han har inntrykk av at barna husker foreldrene bedre da. Informantene fremhever imidlertid at det kan være negativt at barnet må flytte mye fram og tilbake. En av informantene uttrykker at delt samværsordning (50/50) ikke er bra for de yngste barna.

Informantene vektlegger de yngste barnas kontakt med foreldre, søsken og øvrig familie. I tillegg er de opptatt av at barna husker foreldrene godt mellom samværene og at de yngste barna får så få samværsbytter som mulig. I teorikapittelet refererte jeg til diskursen om det sårbare barn. Innen denne diskursen er det foreldrenes oppgave å dekke barnets behov og kunnskapen om barn definerer rollen til foreldrene. Diskursen om den nærhetsgivende omsorg vektlegger perspektiver som ivaretar nære og fortrolig relasjoner til barna. Informantenes uttalelser er fokusert på barnas behov og nære relasjoner innad i familien, og har derfor elementer fra begge disse diskursene. I neste avsnitt drøfter jeg videre hvilken kunnskap som kan ligge til grunn, når foreldre tar avgjørelser for de yngste barna i mekling.

7.4.1 Samværsordninger - forskningsbasert eller kontekstuell kunnskap

Som jeg redegjorde for i teoridelen, fant folkehelseinstituttet i sin kunnskapsoppsummering at det ikke finnes noe entydig svar på hva som er gode samværsordninger for de yngste barna (Blaasvær et al., 2017). Oppsummeringen anbefaler at det gjøres longitudinelle studier, for å kunne belyse hvilken betydning samværsordninger har. Mye tyder på at det ikke finnes tilstrekkelig forskning på samværsordninger og at verken meklere eller andre fagpersoner kan uttale seg bastant og generelt om hva som er den beste ordningen for de yngste barna (Blaasvær et al., 2017, Fransson et al., 2015). Dette må også bety at det heller ikke finnes belegg for å hevde at alle samværsordninger er like gode. Det kan jo være slik at det finnes foretrukne samværsordninger for de yngste barna, selv om forskning enda ikke har entydige funn.

Hvilken kunnskap skal legges til grunn, når forskning ikke kan vise verken positive eller negative aspekter ved overnattingssamvær (Fransson et al., 2015:19)? Dersom det ikke finnes evidens slik at meklere ikke kan uttale seg bastant om samværsordninger for de yngste barna, kan vi argumentere for å anvende kunnskap som bygger på nærhet til den spesielle situasjonen som barnet befinner seg i. De yngste barna kan også ha ulike behov og samværsordningen må derfor ta sikte på å ivareta det spesielle barnets behov. Informantene i studien uttrykker at de yngste barna ikke kan kommunisere godt verbalt, og den voksne må derfor lese barnets kroppsspråk, mimikk og lyder. Informantene kommer med eksempler på at barn kan vise hvordan de har det gjennom smil, gråt og om de sover/spiser godt. En av informantene sier at vekstkurve på helsestasjon er en indikasjon på at barnet har det bra.

Informantene i studien fortalte at gode erfaringer med samvær, gjør foreldrene trygge og gjør det lettere å bli enige. Betyr dette at kontekstuell/lokal kunnskap kan være like viktig å legge til grunn som vitenskapelig kunnskap? Andenæs, Kjøs og Tjersland (2017:281) uttrykker at foreldre bør legge vekt på individuelle og kontekstuelle hensyn, når de tar avgjørelser om samvær for de yngste barna. Meklere og andre fagpersoner kan, som informantene uttrykker, ha erfaringer som er avgjørende når foreldre tar avgjørelser om samværsordningen for barnet. I neste avsnitt diskuteres samværsordninger for de yngste barna utfra anbefalinger fra fagfeltet.

7.4.2 En diskusjon om samværsordninger til «barnets beste»

En av informantene sier at for mange bytter av hjem kan forårsake stress hos barnet. Ifølge en av informantene er tilbakemeldinger fra barnehage en viktig referanse på hvordan barnet reagerer på endringer som blir gjort. Informantene uttrykker at ved ujevn fordeling før bruddet, bør samværet endres gradvis utfra barnets reaksjoner. En av informantene formidler at det er viktig at barna ser mye til begge foreldrene, og at barna kan bli mer knyttet til samværsforelder når de starter med overnattingssamvær.

Informantenes uttalelser peker på en diskusjon om hva som er «barnets beste» når foreldre til de yngste barna gjør avtaler i mekling. Som jeg redegjorde for i teorikapittelet, skal avtalen som foreldrene kommer fram til rette seg etter «barnets beste» (Lov om barn og foreldre, 1981 § 48). Kjøs (2016:15) hevder at det fra rettslig hold har vært etterspørsel etter psykologfaglig innhold til begrepet «barnets beste». Han skriver at anbefalingene fra Forening for sakkyndige psykologer (FOSAP) sin brosjyre «samvær 0-3» (2014), er et forsøk på å imøtekomme innholdet i begrepet. En ny utgave av brosjyren ble utgitt i 2017. Her ble det tatt hensyn til tilbakemeldinger fra fagmiljøer som hadde gjort bruk av brosjyren (FOSAP, 2017). For å belyse informantenes uttalelser har jeg valgt å diskutere dem i lys av anbefalinger fra fagfeltet. Det ble redegjort for anbefalinger angående samvær for de yngste barna i teorikapittelet.

Anbefalingen i brosjyren baserer seg på erfaringer fra arbeid med barn og familier og aktuell utviklingspsykologisk kunnskap (FOSAP, 2014). De skriver at anbefalingene ikke må anvendes som ufravelige regler i utforming av samvær. FOSAP (2014) anbefaler at foreldrene er oppmerksomme på barnets reaksjoner, slik at de ikke over lengre tid utsettes for en urolig og stressende omsorgssituasjon. De skriver at de yngste barna ikke kan fortelle

omgivelsene sine hvordan de har det, og har begrenset evne til å huske og forstå. FOSAP (2014) hevder at de yngste barnas hjerner utvikler seg raskt og derfor er svært sårbare. De yngste barna bør derfor bruke det meste av sin kapasitet på egen utvikling, istedenfor å tilpasse seg en krevende omsorgssituasjon. Utfra anbefalingene skiller de yngste barna seg fra de eldre barna på kognitive funksjoner, hjerneutvikling og kapasitet til å tilpasse seg en ny omsorgssituasjon.

Hvilken betydning har så dette for hvilke avtaler som er gode for de yngste barna? FOSAP (2014) anbefaler barn under tre år har en fast omsorgsbasis, som innebærer at de for det meste bor og sover samme sted. De advarer mot at barna rundt ettårsalder kan reagere på fravær fra hovedomsorgspersonen og at dette bør tas hensyn til ved fastsettelse av samvær. FOSAP (2014) anbefaler å starte med overnatting en gang hver eller hver annen uke, når barna er ett år. De anbefaler videre å gradvis trappe opp samværet til barna er i treårsalder. For de fleste barn i treårsalder, vil en ordning med tilnærmet like mye tid hos begge foreldre være bra (FOSAP, 2017). Det er imidlertid flere forhold som har betydning for samværet: om foreldrene har bodd sammen, enighet om barnas behov og fordeling av omsorgsoppgaver før bruddet (FOSAP 2014). En oppsummering av anbefalingene som FOSAP (2014) gir, blir derfor at det er best for de yngste barna at de bor mest i et av hjemmene, og at overnattingssamvær gradvis trappes opp fra ettårsalder.

Informantene er i likhet med FOSAP's anbefalinger opptatt av at samvær med far trappes opp gradvis utfra barnets reaksjoner på samværene. FOSAP (2017) skriver at det er vanlig at barna ikke viser tegn til stress og uro når de er på samvær, men at reaksjonene kommer i etterkant av samværet.

7.4.3 Et kritisk blikk på alderskategorier

Selv om anbefalingene FOSAP (2014) gir ikke kan anvendes som en ufravikelig norm, gir de konkrete anbefalinger om antall overnattinger utfra barnets alder. Andenæs, Kjøs og Tjersland (2017:281) peker på at faren ved å sette aldersnormer, er at det kan oppfattes som «vitenskapelig underbygd praksis» og at aldersnormene derfor overstyrer individuelle og kontekstuelle hensyn. Slik jeg forstår det, understreker de her at det også er andre forhold enn barnets alder, som avgjør hva som er til barnets beste når avtaler i mekling utarbeides. Andenes, Kjøs og Tjersland (2017:281) viser til debatt i saken og hevder at anbefalingene har blitt forstått som absolutte retningslinjer. Slike anbefalinger kan derfor bli oppfattet som en ny

morspresumpsjon, der far settes på sidelinjen til barnet er tre-fire år. De hevder videre at forskningen som ligger til grunn (McIntosh et al., 2013) ikke kan anvendes til å begrunne absolutte grenser for overnatting. De argumenterer også for at barn i dagens Norge ofte har nære og trygge relasjoner til både mor og far, fordi det er vanlig at begge foreldre deltar aktivt fra første stund (Andenæs et al., 2017:282). De hevder at bakgrunnen for anbefalingene er bekymring for om samværløsninger tar nok hensyn til de yngste barnas sårbarhet. Og at fagfolk bidrar til at rettferdighet mellom foreldrene får for stor plass (Andenæs et al., 2017:271-272). Vi ser her en diskusjon mellom rettferdighet for foreldre og barnets sårbarhet.

Min oppfatning er at avtaler som best ivaretar de yngste barna er viktigere enn rettferdighet for foreldrene. Foreldre kan, slik jeg ser det, ta hensyn til barnets alder og utvikling, men bør ikke utelukkende anvende alderskategorier i en argumentasjon på hva som er «barnets beste». Selv om yngre barn skiller seg fra eldre barn ved at de har en annen mental kapasitet, vil det være store forskjeller mellom barn og mellom familier. Noen foreldre samarbeider godt. Da blir det lettere å finne fleksible bosteds- og samværløsninger for de yngste barna. En familiesituasjon der foreldre ikke bor sammen, forutsetter en samværsordning der begge foreldre tilbringer tid sammen med barnet, slik at barnet utvikler en trygg relasjon til begge foreldre. Slik jeg ser det, kan det være flere fordeler med at begge foreldre tidlig involveres i stell og omsorg for barnet. Det gjør at barnet kjenner begge foreldrene godt, som kan skape trygghet i en samværsordning. Dersom den ene forelder ikke deltar eller deltar lite i omsorgsutøvelsen tidlig, antar jeg at overgangen kan bli større for barnet når samværet skal trappes opp.

Sammendrag

I kapittel 7.4 har jeg diskutert informantenes uttalelser om erfaringer med samværsordninger for de yngste barna. Her ble individuelle og kontekstuelle hensyn når foreldre tar avgjørelser om samvær for de yngste barna drøftet. Jeg har diskutert innholdet i begrepet «barnets beste», her forstått som anbefalingene fra Forening for sakkyndige psykologer (FOSAP) sin brosjyre «samvær 0-3». I diskusjonen fremkom det synspunkter på alderskategorier ved utarbeidelse av samværsavtaler for de yngste barna. Mot slutten av delkapittelet presenterte jeg egne betraktninger rundt denne diskusjonen.

8 Avslutning

8.1 Implikasjoner for fagfeltet og videre forskning

Formålet med studien var å få en forståelse av hva foreldre legger vekt på når de gjør avtaler for de yngste barna i mekling. Informantenes bidrag i denne sammenhengen har vært å dele erfaringer og forståelse knyttet til hva de har vektlagt i avtaler som har blitt utarbeidet for de yngste barna i meklingsamtaler. Dette bidraget har vært med på å prege studien, og temaene fra analysen har pekt på relevante fag- og samtidsdiskusjoner. Gjennom arbeidet med studien ble jeg oppmerksom på diskurser som fremkom i materialet. Jeg valgte å inkludere teori om diskurser og da spesielt diskurser om foreldreskap, kjønn, omsorg for barn og barns sosiale posisjon. Etter min oppfatning hadde det vært interessant å gjøre en diskursanalyse innen samme tema. Dette kunne bidratt med ytterligere kunnskap om hvilke diskurser foreldre handler utfra når de gjør avtaler i mekling.

I gjennomgangen av aktuell forskningslitteratur i kapittel 4, skrev jeg om at forskere etterlyser longitudinelle studier av god metodologisk kvalitet, som retter fokus på samværspraksiser for de yngste barna. Familierapifeltet og meklingsfeltet mangler kunnskap om hvordan de yngste barna påvirkes av ulike samværs- og bostedsordninger. Folkehelseinstituttet arbeider med et pågående forskningsprosjekt der de skal rekruttere informanter fra 1600 familier som har vært til mekling og/eller kliniske samtaler ved et Familievernkontor. Ansatte ved Familievernkontorene og i barnehager, som står i forbindelse med disse familiene, rekrutteres også (Folkehelseinstituttet, 2015). Slik jeg ser det, blir det spennende om Folkehelseinstituttet sitt prosjekt vil gi ny kunnskap om hva som bør vektlegges i samværsavtaler som angår de yngste barna.

8.2 Et kritisk blikk på studien

Studiens hovedinnvending er at utvalget består av tre informanter, som er for lite til å ivareta god nok informasjonsstyrke. Dette har betydning for studiens reliabilitet og det kan ikke trekkes for bastante konklusjoner på bakgrunn av resultatene som presenteres. En annen svakhet ved studien kan være at alle informantene uttrykte at de var fornøyde med meklingen/mekler. Det kan tenkes at jeg ville fått andre svar fra foreldre som var mindre fornøyde.

Den fenomenologiske rammen i denne studien er, etter min oppfatning, en av studiens styrker. Under hele prosjektperioden har jeg arbeidet med å stille meg åpen for ny forståelse av helheten gjennom erfaringene med delene i studien. En fenomenologisk ramme har derfor bidratt til at jeg har klart å stille meg åpen overfor informantenes utsagn. Studiens resultater kan skape gjenkjennelse rundt oppfatninger av studiens tema og inspirere andre til å undersøke foreldres syn på avtaler for de yngste barna i mekling.

8.3 Oppsummering

Målet med denne studien har vært å få en forståelse av hva foreldre legger vekt på, når de gjør avtaler for de yngste barna i mekling. Studiens problemstilling er som følger: *Hvilke syn på de yngste barnas behov legger foreldrene til grunn, når de gjør avtaler i mekling?* Studien tar ikke sikte på å komme til entydige svar, men å undersøke informantenes ulike erfaringer og forståelser rundt temaet. I tillegg ønsket jeg å finne aktuelle samfunns- og fagdiskusjoner som resultatene pekte på. Under vil jeg kort oppsummere min tilnærming til de tre forskningsspørsmålene.

1. *Hvilke syn på foreldreskap har foreldrene når de gjør avtaler for de yngste barna i mekling?*

Spørsmålet omhandler synet foreldrene til de yngste barna hadde på foreldreskap, da de skulle inngå avtaler i mekling. Informantene kommer med flere utsagn om at barnet har et bånd til mor allerede fra svangerskapet. Det fremkommer i informantenes uttalelser, at det er større trygghet rundt mor på grunn av amming og mors permisjonstid. Her har jeg drøftet resultatene i lys av en biologisk diskurs, en diskurs om et kjønnset foreldreskap og en diskurs om en nærhetsgivende omsorg. I informantenes uttalelser ble det fremhevet at begge foreldre er like viktige og at det er mest rettferdig at begge foreldre treffer barna like mye. Informantenes uttalelser aktualiserte en diskusjon om det likestilte foreldreskapet. I diskusjonen drøftes det om foreldrenes individuelle forhold til sine barn aktualiseres i et samlivsbrudd.

2. *Hvilken betydning har meklerrollen for hvilke syn på de yngste barnas behov foreldrene legger til grunn i samværsavtaler?*

Spørsmålet retter fokus mot meklerrollen og dens betydning for hvilke syn på de yngste barnas behov foreldrene la til grunn da de gjorde avtaler i mekling. Informantene uttrykker at

mekleren har hatt betydning for både meklingsprosessen og innholdet i meklingen. Resultatene pekte på en diskusjon om meklerens posisjon som en «ekspertposisjon». Her drøftes informantenes uttalelser i lys av juridisk rammeverk og teori.

3. Hvilke syn på barnas behov handler foreldrene utfra når de utarbeider samværsavtaler for de yngste barna?

Alle informantene var opptatt av å trappe opp samvær gradvis utfra de yngste barnas reaksjoner på samværsordningen. Jeg har diskutert innholdet i begrepet «barnets beste» for de yngste barna, når foreldre bor i to hjem. I diskusjonen framkom det synspunkter på at alderskategorier ikke bør anvendes som absolutte retningslinjer, når samværsplaner for de yngste barna utarbeides.

Litteraturliste

- Andenæs, A. Kjøs, P. & Tjersland, O. (2017). Delt bosted – hva sier forskningen? *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 54(3), 276-283. Hentet fra http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=482087&a=2
- Andersen, A. (2003). *Menn Skaper Rom for Foreldreskap Og Familie: Farskapets Betingelser I En Heteronormativ Kultur*. (Doktorgradsavhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet), Trondheim: Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet. Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/268080>
- Andersen, T. (2005). *Reflekterende processer. Samtaler og samtaler om samtalerne*. Viborg: Dansk psykologisk forlag.
- Anderson, H. (2003). *Samtale sprog og terapi. Et postmoderne perspektiv*. København: Hans Reitzels forlag.
- Bagge, R. (2007). Refleksjoner omkring begrepet «ikke-vitende posisjon». *Fokus på familien* 35(2), 113-126.
- Barnelova. (1981). Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr. 7. Hentet fra Lovdata.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2008). Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven (Rundskriv Q-02/2008). Oslo: Departementet.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2016). Endringer i barnelova mv. (likestilt foreldreskap). (Prop. 161 L (2015–2016)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-161-l-20152016/id2512104/>
- Barnetrygdloven. (2002). Lov om barnetrygd av 8. mars 2002 nr. 4. Hentet fra Lovdata.
- Barne-, ungdoms og familiedirektoratet. (2017). *Barn og samlivsbrudd*. Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Familie_omsorg_og_relasjoner/Barn_og_samlivsbrudd/
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind (Ballantine psychology)*. New York: Ballantine Books.

Bertrando, P. (2007). *The dialogical therapist. Dialogue in systemic practice*. London: Karnac books.

Blaasvær, N., Nøkleby, H. & Berg, R. C. (2017). *Hva er konsekvensene av delt bosted for barn?* Oslo: Norsk folkehelseinstitutt. Hentet fra <https://www.fhi.no/publ/2017/hva-er-konsekvensene-av-delt-bosted-for-barn-en-systematisk-oversikt/>

Bratberg, Ø. (2014). *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Brynhildsrud, K. (2016). Trenger vi et biologisk prinsipp i barnevernsloven? Noen betraktninger i kjølvannet av NOU 2012: 5 og Prop. 106 L (2012 – 2013). *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 14, 264-298. Doi: <http://dx.doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2016-03-03>

Ekteskapsloven. (1991). Lov om ekteskap av 4. juli 1991 nr. 47. Hentet fra Lovdata.

Fabricius W. V. & Suh G. W. (2016). Should infants and toddlers have frequent overnight parenting time with fathers? The policy debate and new data. *Psychology, Public Policy, and Law*, 23(1), 68-84. Sammendrag hentet fra <http://psycnet.apa.org/doi/10.1037/law0000108>

Familiekontorloven. (1997). Lov om familievernkontorer av 19. juni 1997 nr. 62. Hentet fra Lovdata.

Folketrygdloven. (1997). Lov om folketrygd av 28. februar 1997 nr. 19. Hentet fra Lovdata.

Forening for sakkyndige psykologer (2014). *Samvær 0-3*. Oslo: Norsk psykologforening. Hentet fra https://www.google.no/url?sa=t&rect=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjt4aDgmPPZAhXKO5oKHdiOA3YQFggoMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.psykologforeningen.no%2Fcontent%2Fdownload%2F39621%2F394401%2Fversion%2F1%2Ffile%2Fendelig%2B0-3.pdf&usg=AOvVaw2HBHr_GLAc_d_onUdAaL27S

Forening for sakkyndige psykologer (2017). *Omsorg for barn under tre år når foreldre ikke bor sammen. Vurderinger rundt omsorg og samvær etter lov om barn og foreldre*. Oslo: Norsk psykologforening. Hentet fra <https://www.psykologforeningen.no/foreningen/nyheter-og-kommentarer/aktuelt/omsorg-naar-foreldrene-ikke-bor-sammen>

- Forskr om mekling etter ekteskapsl. og barnel. (2006). Forskrift om mekling etter ekteskapslov og barnelov av 20 desember 2006 nr. 1478. Hentet fra Lovdata.
- Fransson, E., Bergström, M. & Hjern, A. (2015). *Barn i växelvis boende: en forskningsöversikt*. Chess: Centre for Health Equity Studies.
- Guest, G., Bunce, A. & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Sage journals*, 18(1), 59-82. Sammendrag hentet fra <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1525822X05279903>
- Gulbrandsen, W. (2015). En studie av meklingsstrategier i møte med det konfliktfylte. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 52(2), 94-106.
- Gulbrandsen, W. (2015). *Obligatorisk mekling med foreldre i store konflikter: Vurderinger av utfall, konflikt drivende tema og hva som bidrar til at dialogene mellom dem kan fortsette*. (Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo), Oslo: Universitetet i Oslo. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/49287/PhD-Gulbrandsen-DUO.pdf?sequence=1>
- Hennum, N. (2006). Likestillingens utfordring: Å avkjenne omsorgen for barn. *Sosiologi i dag*, 36(3), 35-58. Hentet fra <http://ojs.novus.no/index.php/SID/article/view/905/899>
- Hårtveit, H. & Jensen, P. (2004). *Familien – pluss én: Innføring i familierapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haavind, H. (2006). Midt i tredje akt? Fedres deltakelse i det omsorgsfulle foreldreskap. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 43(7), 683-693
- Jans, M. (2004). Children as Citizens: Towards a Contemporary Notion of Child Participation. *Childhood*, 11(1), 27-44. Hentet fra <http://kingscollege.net/pomfret/3300/readings/Jans.pdf>
- Jensen, P. (2009). *Ansikt til ansikt: Kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Jensen, P. & Ulleberg, I. (2011). *Mellom ordene: Kommunikasjon i profesjonell praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.

- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Johnsen, A. & Torsteinsson, V. (2012). *Lærebok i familierapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jørgensen, M. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Killén, K. (2003). Barns tilknytning. *Psyke & Logos*, 24, 573-587. Hentet fra <https://tidsskrift.dk/psyke/article/viewFile/8642/7215>
- Kitterød, R. H. Lyngstad, J. Lidén, H. & Wiik, K. A. (2015). *Praktiseres delt bosted for barn av andre foreldregrupper enn før?* Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå. Hentet fra https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/215361?_ts=14b07175a90
- Kjøs, P. (2016). *Obligatorisk foreldremekling i høykonfliktsaker. En kvalitativ studie*. (Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo), Oslo: Universitetet i Oslo. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/55516>
- Koch, K & Walstad, E. (2005). *Samvær mellom barn og foreldre som ikke bor sammen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Krogh, T. (2014). *Hermeneutikk. Om å forstå og fortolke*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: En innføring* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Menneskerettsloven. (1999). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999 nr. 30. Hentet fra Lovdata.

McIntosh, J., Smyth, B. & Kelaher, M. (2013). Overnight care patterns following parental separation: Associations with emotion regulation in infants and young children. *Journal of Family Studies*, 19(3), 224-239. Hentet fra <http://stepfamily.org.au/wp-content/uploads/2017/07/Young-children-separation-and-living-arrangements.pdf>

Minuchin, S. (1996). Konstruktivismens forførelse: At definere magten væk vil ikke få den til at forsvinde. *Fokus på familien*, 24(1): 52-57.

Neumann, C. & Neumann, I. B., 2012 (1. utg). *Forskeren i forskningsprosessen. En metodebok om situering*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Nilsen, W., Skipstein, A. & Gustavsson, A. (2012). *Foreldrekonflikt, samlivsbrudd og mekling: Konsekvenser for barn og unge*. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Norsk folkehelseinstitutt. (2015). *Om FamilieForSK-studien*. Hentet fra <https://www.fhi.no/studier/familieforsk/hva-er-familieforsk/>

NOU 2008:9. (2008). *Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/2b3b06d9835e4275b6f4c1952ea2c528/nou/pdfs/nou200820080009000dddpdfs.pdf>

Skjærvheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Oslo: Aschehoug.

Smith, L. (2010). Tilknytning og omsorg for barn under tre år når foreldre går fra hverandre. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 47(9): 804-811. Hentet fra: http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=121065&a=3

Statistisk sentralbyrå. (2016). *Familievern, 2015*. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/famvern/aar/2016-11-04>

Strandbu, A. & Thørnblad, R. (2015). Hva står på spill? - Barns deltakelse og budskap i mekling. *Fokus på familien*, 43(4): 271 - 291.

Strandbu, A. Thørnblad, R. & Handegård, B. (2016). Involvering av barn i foreldremekling – Barns erfaringer fra meklinger ved varierende konfliktnivå og problembelastning. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 14(04): 360-385.

Søbye, E. (2008, 01.08). Deltaker og tilskuer. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/kultur/deltaker-og-tilskuer/66505125>

Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Tjersland, O. & Gulbrandsen, W. (2010). Mekling ved samlivsbrudd: oversikt over modeller og ideologi. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 47(8), 692-700.

Tilden, T. (2014). Parterapi. I L. E. O. Kennair & R. Hagen (Red). *Psykoterapi, tilnærminger og metoder*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Vedeler, G. H. (2011). Familien som ressurs i psykososialt arbeid, del 1. *Fokus på familien*, 39(4): 263-282.

Wiik, K.A. Kitterød, R. Lyngstad, J. & Lidén, H. (2015) *Samarbeid mellom foreldre som bor hver for seg*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå. Hentet fra https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/215350?_ts=14b06d52170

Øfsti, A. (2010). *Parterapi: Kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ølgaard, B. (2004). *Kommunikation og økomentale systemer: En introduktion til Gregory Batesons forfatterskab* (3. utg.). København: Akademisk Forlag.

Øvreeide, H. (1997). Fagetikk som relasjonsansvar. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 34(2), 113-121.

Ådnanes, M., Haugen G. M., Jensberg, H, Rantalaiho.M. & Husun. T. L. (2011) *Rapport: Evaluering av mekling etter barnevernlov og ekteskapslov*. SINTEF.

9 Vedlegg

9.1 Tilråding fra NSD Personvernombudet for forskning

9.2 Informasjon til deltakere i masterprosjekt

9.3 Samtykke til å delta i studien

9.4 Intervjuguide

Halvor de Flon

0370 OSLO

Vår dato: 07.12.2017

Vår ref: 57389 /3 /HIT

Deres dato:

Deres ref:

Tilråding fra NSD Personvernombudet for forskning § 7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 24.11.2017 for prosjektet:

57389	<i>Foreldres syn på små barn og deres behov i en sammenheng hvor det har vært samlivsbrudd.</i>
Behandlingsansvarlig	<i>VID vitenskapelig høyskole, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Halvor de Flon</i>
Student	<i>Borgar Engtrø</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 01.06.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Marianne Høgetveit Myhren

Hildur Thorarensen

Kontaktperson: Hildur Thorarensen tlf: 55 58 26 54 /hildur.thorarensen@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Borgar Engtrø, borgar.engtro@gmail.com

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 57389

FORMÅL

Problemstilling: Hvilke ulike syn har foreldre på små barn i en sammenheng hvor det har vært samlivsbrudd?

- Hva er foreldres syn på hva som er bra/dårlig for barn som opplever samlivsbrudd/bor i to hjem.
- Hvordan forstår foreldrene barna sin evne til å gi uttrykk/formidle seg?
- Hva kan være gode samværsordninger for små barn.

Prosjektet har til hensikt å bidra til økt innsikt i hvilke ulike syn på barn foreldre har ved samlivsbrudd.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet, men navn på daglig ansvarlig ved VID må oppgis.

SENSITIVE OPPLYSNINGER

Grunnet prosjektets tematikk tar personvernombudet høyde for at det vil kunne behandles sensitive personopplysninger om helseforhold.

DATASIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger VID vitenskapelig høyskole sine interne rutiner for datasikkerhet.

VARIGHET

Forventet prosjektslutt er 01.06.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Foreldres syn på små barn og deres behov, når de møter til mekling ved samlivsbrudd

Informasjon til deltakere i masterprosjekt

Jeg heter Borgar Engtrø og er Familierapeut/mekler ved Familievernkontoret i Vest-Agder. Nå studerer jeg master i familierapi og systemisk praksis ved VID vitenskapelige høyskole. Den avsluttende oppgaven i studieløpet innebærer et selvstendig forskningsprosjekt, og i den forbindelse trenger jeg noen som vil delta som informanter.

Jeg søker informanter, med barn under tre år, som har møtt til meklingsamtale/r ved et Familievernkontor i Norge (jeg rekrutterer informanter fra flere enn ett kontor). Prosjektet har til hensikt å bidra til økt innsikt i hvilke ulike syn på barn foreldre har ved samlivsbrudd. I intervjuet vil jeg derfor spørre om dine personlige erfaringer, spesielt i en sammenheng med samlivsbrudd. Formålet med å gjennomføre studiet, er å få bredere kunnskap om temaet, og at denne kunnskapen kan anvendes i meklingsfeltet.

Hva innebærer studien for deltakerne?

Dersom du ønsker å delta i studien vil du bli intervjuet av meg, det vil si å svare på noen spørsmål. Du trenger ikke å svare på spørsmål eller fortelle om noe som du selv ikke ønsker. I denne studien er det av stor betydning at det er dine personlige erfaringer som kommer til uttrykk i dataene som samles inn.

Oppbevaring: Alle intervjuene vil bli tatt opp med lydopptaker og deretter skrevet ned (transkribert). I tillegg vil jeg ta notater under og etter intervjuene. Alt vil bli lagret i låst arkivskap ved min arbeidsplass. Det er kun undertegnede og mine veiledere som har anledning til å lese det innsamlede datamaterialet. Den ferdige masteroppgaven blir sendt til VID vitenskapelige høyskole for eksaminering. Ved sensur vil alle lydopptak og referat fra samtaler slettes.

Anonymisering: Data som samles inn vil bli bearbeidet slik at ingen enkeltpersoner vil gjenkjennes i materialet som presenteres. Ingen navn vil bli oppgitt verken i intervjuet eller i skriftliggjøringen i etterkant. Informasjon om navn, geografisk tilknytning og spesielle kjennetegn vil bli anonymisert slik at taushetsplikt og informantenes anonymitet ivaretas.

Frivillig deltakelse: Det er frivillig å delta. Dette innebærer også at du når som helst, uten å oppgi grunn, kan trekke tilbake ditt samtykke til å delta. Dersom du beslutter å trekke deg fra undersøkelsen vil ditt intervju bli slettet, med mindre oppgaven er levert. Alle som deltar må signere et skjema om «informert samtykke» som bekrefter at dere har lest dette informasjonsskrivet og selv ønsker å delta i studien.

Taushetsplikt: Jeg har taushetsplikt og skal selv foreta alle intervjuer.

Veiledere: Professor Astrid Strandbu (ILP) og Førsteamanuensis Renee Thørnblad (RKBU) ved Universitetet i Tromsø, er veiledere for prosjektet. Begge veilederne er erfarne forskere og har gjennomført et større forskningsprosjekt på barns deltakelse i meking.

Samtykke til å delta i studien

Jeg har gjort meg kjent med informasjonsskrivet og samtykker til å delta i studien.

(Signert av prosjektdeltaker, sted, dato og epostadresse/telefonnummer)

Dette intervjuet blir todelt, første del av intervjuet vil jeg stille spørsmål om din konkrete situasjon. I den andre delen vil jeg spørre mer generelt, om hva du tenker er bra/dårlig for små barn. Med små barn mener jeg barn under tre år.

Del 1

1. Kan du fortelle meg litt om barna/barnet ditt?
2. Hva skulle bestemmes i meklingen (foreldreansvar, bosted, samvær eller andre ting)?
3. Hva ble viktig for deg da bosteds/samværsordningen skulle diskuteres?
4. Hva var dere minst/mest enig om?
5. Hvis Lise kunne snakke hva ville hun ha sagt?
6. Hva tenker du at Lise trenger nå?

Det er meklers rolle å hjelpe foreldrene til å lage en avtale som er til barnets beste. Derfor vil jeg stille deg generelle spørsmål om hva små barn trenger når foreldrene går fra hverandre.

7. Hva tror du små barn trenger når foreldrene går fra hverandre.
8. Hva mener du er en god samværsordning for små barn?
9. Hvem/hva har påvirket deg i din mening om hva små barn trenger? (Oppvekst, familie, barnehage, venner, det å få barn selv, parforhold, media, utdanning, jobb, andre ting).
10. Tror du menn og damer mener forskjellig om hva små barn trenger?
11. Hvordan kan mekler være til hjelp for foreldre og små barn?

Etter intervjuet: Hvordan synes du det var? Er det noe mer du vil si. Spør om det er greit at jeg tar kontakt ved eventuelle spørsmål. Hvis du har spørsmål/kommentarer kan jeg kontaktes